

Näringsutskottets betänkande 2019/20:NU4

Statliga företag

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingarna och avslår samtliga motionsyrkanden.

Skrivelsen innehåller verksamhetsberättelsen för företag med statligt ägande och beaktar utvecklingen för statliga företag under 2018. Motionsyrkandena innehåller förslag som rör såväl förvaltningen som ägandet av statliga företag.

I betänkandet finns 16 reservationer (M, SD, C, V, KD, L) och tre särskilda yttranden (SD, V). I en reservation förordas att riksdagen gör ett tillkännagivande om Vattenfall AB och kärnkraft (M, SD, KD, L).

Behandlade förslag

Skrivelse 2018/19:140 2019 års redogörelse för företag med statligt ägande.

Tre yrkanden i följdmotioner.

Ett femtiotal yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2019/20.

Ett yrkande i en motion från allmänna motionstiden 2018/19.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Redogörelse för ärendet	7
Ärendet och dess beredning.....	7
Skrivelsens huvudsakliga innehåll.....	7
Utskottets överväganden.....	8
Övergripande om statens ägande och förvaltning av företag.....	8
Skrivelsen.....	8
Motionerna.....	10
Vissa kompletterande uppgifter	12
Utskottets ställningstagande.....	20
Förvaltningen av vissa statligt ägda företag	24
Motionerna.....	24
Vissa kompletterande uppgifter	28
Utskottets ställningstagande.....	33
Statens ägande av vissa företag	37
Motionerna.....	37
Vissa kompletterande uppgifter	38
Utskottets ställningstagande.....	43
Reservationer	46
1. Statens långsiktiga ägande och förvaltning av företag, punkt 2 (M, C, KD, L).....	46
2. Övrigt om förvaltningen av statligt ägda företag, punkt 3 (SD)	47
3. Övrigt om förvaltningen av statligt ägda företag, punkt 3 (C).....	48
4. Övrigt om förvaltningen av statligt ägda företag, punkt 3 (V)	49
5. Ekonomiska mål för SJ AB, punkt 4 (SD, V).....	51
6. Genomförande av förändrat avkastningskrav för SJ AB, punkt 5 (V)	52
7. Sveaskog AB:s uppdrag och verksamhet, punkt 6 (M)	52
8. Sveaskog AB:s uppdrag och verksamhet, punkt 6 (SD).....	54
9. Sveaskog AB:s uppdrag och verksamhet, punkt 6 (V)	55
10. Sveaskog AB:s uppdrag och verksamhet, punkt 6 (KD)	56
11. Vattenfall AB:s uppdrag och verksamhet, punkt 7 (SD)	58
12. Vattenfall AB:s uppdrag och verksamhet, punkt 7 (V)	59
13. Vattenfall AB och kärnkraft, punkt 8 (M, SD, KD, L).....	60
14. Vissa övriga statligt ägda företags uppdrag och verksamhet, punkt 9 (SD).....	61
15. Statens ägande av Svenska Spel AB, punkt 10 (M, SD, L)	62
16. Statens ägande av Telia Company AB, punkt 11 (SD).....	63
Särskilda yttranden	65
1. Ekonomiska mål för SJ AB, punkt 4 (SD).....	65
2. Ekonomiska mål för SJ AB, punkt 4 (V).....	65
3. Statens ägande av Telia Company AB, punkt 11 (V).....	66
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	67
Skrivelsen.....	67
Följdmotionerna	67
Motion från allmänna motionstiden 2018/19	67
Motioner från allmänna motionstiden 2019/20	67

Bilaga 2

Tabell över företag med statligt ägande	74
---	----

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Övergripande om statens ägande och förvaltning av företag

1. Skrivelsen

Riksdagen lägger skrivelse 2018/19:140 till handlingarna.

2. Statens långsiktiga ägande och förvaltning av företag

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:45 av Per Schöldberg m.fl. (C),

2019/20:54 av Camilla Brodin m.fl. (KD),

2019/20:55 av Lars Hjalmered m.fl. (M),

2019/20:1965 av Joar Forssell (L) och

2019/20:2677 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkandena 30–32.

Reservation 1 (M, C, KD, L)

3. Övrigt om förvaltningen av statligt ägda företag

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:388 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2,

2019/20:924 av Maria Strömkvist och Roza Güclü Hedin (båda S),

2019/20:1842 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 1–4,

2019/20:2306 av Ida Karkiainen m.fl. (S),

2019/20:2712 av Lars Püss och Ulrika Jörgensen (båda M) yrkande 2,

2019/20:2853 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkande 3 och

2019/20:3251 av Emil Källström m.fl. (C) yrkande 24.

Reservation 2 (SD)

Reservation 3 (C)

Reservation 4 (V)

Förvaltningen av vissa statligt ägda företag

4. Ekonomiska mål för SJ AB

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:385 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD),

2019/20:615 av Patrik Jönsson m.fl. (SD) yrkande 14 och

2019/20:1623 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 3 i denna del.

Reservation 5 (SD, V)

5. Genomförande av förändrat avkastningskrav för SJ AB

Riksdagen avslår motion

2019/20:1623 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 3 i denna del.

Reservation 6 (V) – villkorad

6. Sveaskog AB:s uppdrag och verksamhet

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:21 av Dennis Dioukarev (SD),

2019/20:540 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD),

2019/20:561 av Maria Strömkvist (S),

2019/20:1019 av Sten Bergheden (M),

2019/20:1549 av Rebecka Le Moine (MP) yrkandena 1–4,

2019/20:1842 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 7–10,

2019/20:2133 av Tomas Kronståhl och Anders Åkesson (S, C),

2019/20:2667 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 10 och

2019/20:2760 av Magnus Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 62.

Reservation 7 (M)

Reservation 8 (SD)

Reservation 9 (V)

Reservation 10 (KD)

7. Vattenfall AB:s uppdrag och verksamhet

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:549 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) yrkande 1,

2019/20:1139 av Lars Beckman (M),

2019/20:1333 av Betty Malmberg (M) och

2019/20:1842 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 5 och 6.

Reservation 11 (SD)

Reservation 12 (V)

8. Vattenfall AB och kärnkraft

Riksdagen avslår motion

2019/20:549 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) yrkandena 4–6.

Reservation 13 (M, SD, KD, L)

9. Vissa övriga statligt ägda företags uppdrag och verksamhet

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:366 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 6,

2019/20:620 av Robert Stenkvist m.fl. (SD) yrkande 9 och

2019/20:1564 av Rebecka Le Moine (MP) yrkandena 1 och 2.

Reservation 14 (SD)

Statens ägande av vissa företag

10. Statens ägande av Svenska Spel AB

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:2011 av Erik Bengtzboe (M) och

2019/20:3047 av Lotta Finstorp m.fl. (M) yrkandena 1 och 2.

Reservation 15 (M, SD, L)

11. Statens ägande av Telia Company AB

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:390 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD),

2019/20:613 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD) yrkande 4 och

2019/20:3141 av Markus Wiechel och Mikael Strandman (båda SD) yrkande 3.

Reservation 16 (SD)

12. Statens ägande av vissa övriga företag

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:2375 av Ida Drougge (M),

2019/20:2376 av Ida Drougge (M) och

2019/20:3141 av Markus Wiechel och Mikael Strandman (båda SD) yrkandena 1, 2 och 4.

Stockholm den 17 december 2019

På näringsutskottets vägnar

Lars Hjalmered

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Lars Hjalmered (M), Helene Hellmark Knutsson (S), Mattias Jonsson (S), Mattias Bäckström Johansson (SD), Monica Haider (S), Helena Lindahl (C), Birger Lahti (V), Lotta Olsson (M), Tobias Andersson (SD), Mathias Tegnér (S), Camilla Brodin (KD), Åsa Eriksson (S), Arman Teimouri (L), Eric Palmqvist (SD), Lorentz Tovatt (MP), Ann-Sofie Lifvenhage (M) och Rickard Nordin (C).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlas regeringens skrivelse 2018/19:140 2019 års redogörelse för företag med statligt ägande, tre motioner som väckts med anledning av skrivelsen, 55 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2019 och en motion från allmänna motionstiden 2018. Utskottet beslutade i november 2019 att ta emot den sistnämnda motionen från kulturutskottet.

Under beredningen av detta ärende fick utskottet den 28 november 2019 information av näringsminister Ibrahim Baylan om frågor som rör Telia Company AB.

I bilaga 1 finns en förteckning över behandlade förslag. I bilaga 2 finns en tabell över företag med statligt ägande.

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen lämnar regeringen en redogörelse för förvaltningen av statens bolagsägande och för verksamheten i de bolag som Regeringskansliet förvaltade vid årsskiftet 2018/19. I skrivelsen berörs också den verksamhet som bedrivs i Svenska Skeppshypotekskassan, Stiftelsen Industrifonden och Stiftelsen Norrlandsfonden.

Utskottets överväganden

Övergripande om statens ägande och förvaltning av företag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingarna. Vidare avslår riksdagen motionsyrkanden som rör statens långsiktiga ägande av företag och övergripande frågor om förvaltning av statliga företag. Utskottet hänvisar bl.a. till de grundläggande principer som är styrande för statens bolagsförvaltning och det pågående utvecklingsarbetet när det gäller förvaltningen av de statligt ägda företagen.

Jämför reservation 1 (M, C, KD, L), 2 (SD), 3 (C) och 4 (V).

Skrivelsen

I skrivelsen lämnar regeringen en redogörelse för förvaltningen av statens bolagsägande och för verksamheten i de bolag som Regeringskansliet förvaltade vid årsskiftet 2018/19. I skrivelsen berörs också den verksamhet som bedrivs i Svenska Skeppshypotekskassan, Stiftelsen Industrifonden och Stiftelsen Norrlandsfonden.

Redogörelsen för de statliga bolagens verksamhet återfinns i verksamhetsberättelsen där det redovisas hur förvaltningen av statens bolagsägande har utvecklats under 2018. Förändringar av styrelseledamöter redovisas t.o.m. maj 2019.

I verksamhetsberättelsen redogör regeringen även för statens ägarpolicy och riktlinjer för bolag med statligt ägande. Statens ägarpolicy och riktlinjer för bolag med statligt ägande 2017 beslutades i december 2016 och är därmed oförändrade sedan 2017 års redogörelse för företag med statligt ägande (skr. 2016/17:140). Regeringen avser att inom ramen för statens ägarpolicy fortsätta att utveckla regeringens bolagsstyrning och att vid behov revidera statens ägarpolicy.

I skrivelsen anger regeringen att den aktivt ska förvalta statens tillgångar i form av aktierna i bolagen med statligt ägande så att deras värdeutveckling och avkastning blir den bästa möjliga givet ett balanserat risktagande samt se till att de särskilt beslutade samhällsuppdragen utförs väl. För att åstadkomma detta uppges att det är viktigt att ge bolagen förutsättningar och möjligheter att utvecklas och fortsätta konkurrera på sina marknader. Vidare anges att det är viktigt att staten är en aktiv, professionell ägare med fokus på långsiktigt värdeskapande.

I skrivelsen anför regeringen vidare att en ökad globalisering, teknologisk utveckling och konkurrensutsättning har förändrat förutsättningarna för ett flertal av de statligt ägda bolagen. Som en konsekvens av detta har den statligt ägda bolagsportföljen förändrats betydligt över tid. För staten som ägare ingår att pröva skälen för fortsatt statligt ägande liksom att överväga bolagens olika uppdrag och inriktning. Enligt regeringen motiverar samhällsuppdrag i ett flertal av bolagen dock att staten även fortsättningsvis är en betydande bolagsägare.

I december 2012 bemyndigades regeringen att avyttra statens aktier i Aktiebolaget Bostadsgaranti (prop. 2012/13:1, bet. 2012/13:NU1), och under 2014 bemyndigades regeringen att som alternativ avveckla bolaget (prop. 2013/14:125, bet. 2013/14:CU25). Vid årsstämman i Bostadsgaranti den 22 februari 2018 beslutades att bolaget skulle likvideras. Likvidationen av bolaget avslutades den 19 mars 2019.

I skrivelsen anges att informationsgivningen till riksdagen har stärkts i verksamhetsberättelsen fr.o.m. 2016. Nu ingår t.ex. en beskrivning av omvärldsfaktorer och branschspecifika riskfaktorer som kan påverka den statligt ägda bolagsportföljen. Förändringen uppges ha skett mot bakgrund av Riksrevisionens granskning och rapport om regeringens hantering av risker i statliga bolag (RiR 2015:15). Regeringen anger i skrivelsen att den avser att fortsätta utvecklingen av informationsgivningen för att säkerställa att riksdagen får en god bild av den statligt ägda bolagsportföljen. I år ingår i verksamhetsberättelsen exempelvis en sammanställning över de globala mål enligt Agenda 2030 som bolagen har identifierat som mest väsentliga för sina respektive verksamheter.

Mot bakgrund av Riksrevisionens granskning och rapport om omvandlingen av Kiruna och Malmberget – bristande underlag hos regeringen och LKAB (RiR 2017:34) framför regeringen att en mer ingående redogörelse har lämnats för LKAB och den pågående samhällsomvandlingen, inklusive information om bl.a. ansvarsförhållanden, risker och riskhantering. Även en tydligare sammanställning över måluppfyllnad av uppdragsmålen har inkluderats, bl.a. mot bakgrund av Riksrevisionens granskning och rapport om statligt ägda bolag med samhällsuppdrag (RiR 2017:37).

I verksamhetsberättelsen beskrivs också processen för att nominera styrelseledamöter. I andra avsnitt behandlas bolagens ekonomiska mål. I verksamhetsberättelsen beskrivs även hållbarhetsarbetet i bolagen med statligt ägande, och en återrapportering görs av Vattenfall AB:s utveckling i förhållande till de s.k. 2020-målen. I ett avsnitt redogörs för Regeringskansliets arbete med att fastställa s.k. uppdragsmål (mål för de särskilt beslutade samhällsuppdragen).

Könsuppdelad statistik redovisas för styrelse, vd och ledningsgrupp. En sammanställning av fördelningen mellan revisionsarvoden och övriga arvoden som betalats ut från bolagen presenteras också. Vidare redovisas en konsoliderad balans- och resultaträkning. Det finns även en sammanfattande redovisning över beslutade utdelningar från och anslag till bolag med statligt ägande.

Liksom tidigare år finns i verksamhetsberättelsen bolagsöversikter som innehåller en kortfattad ekonomisk redovisning, en presentation av bolagets verksamhet och mål samt måluppföljning. För att tydliggöra motiven till att staten äger bolaget inleds varje bolagsöversikt med en ingress som ger en översiktlig bild av bolagets uppdrag och verksamhet. Som ett komplement till denna översikt finns en förteckning över de förslag som regeringen har lämnat till riksdagen och som behandlar de aktuella bolagen. I bolagsöversikterna finns även information om bolagens styrelseledamöter och deras arvoden. Av översikten framgår också om bolaget redovisar enligt redovisningsstandarden IFRS (International Financial Reporting Standards) och om bolaget lämnar en hållbarhetsredovisning enligt internationella organisationen GRI:s riktlinjer (Global Reporting Initiative) eller något annat internationellt ramverk för hållbarhetsredovisning. I verksamhetsberättelsen finns vidare information om statens förvaltningskostnader, bl.a. interna kostnader och kostnader för köpta tjänster.

Motionerna

I motion 2019/20:924 av Maria Strömkvist och Roza Güclü Hedin (båda S) anförs att regeringen som en aktiv förvaltare bör utreda möjligheten att via ägardirektiv ge de statliga bolagen i uppdrag att exempelvis ställa praktikplatser till förfogande eller på andra sätt jobba för att personer som står långt från arbetsmarknaden får möjlighet till arbete eller praktik.

I motion 2019/20:2306 av Ida Karkiainen m.fl. (S) anförs att regeringen bör verka för en bättre geografisk representation i statliga bolags styrelser jämfört med vad som är fallet i dag.

I kommittémotion 2019/20:55 av Lars Hjalmered m.fl. (M) anförs bl.a. att statens uppgift normalt bör vara att ange de ramar och regler som ska gälla för näringslivet och företagen, inte att äga och driva bolag. Enligt motionen bör staten därför minska eller avveckla sitt ägande om förändringar av det statliga ägandet leder till bättre fungerande marknader eller en mer effektiv samhällsservice. Detta resonemang förs även i kommittémotion 2019/20:2677 av Lars Hjalmered m.fl. (M) (yrkande 30). I den nyssnämnda motionen framhålls även att statligt ägda bolag som verkar på konkurrensutsatta marknader ska ha ett ägarperspektiv som möjliggör rättvisa villkor gentemot andra aktörer (yrkande 31). Motionärerna framhåller vidare att staten bör vara ett föredöme för hållbart företagande och utveckla arbetet på området när det gäller de statliga företagen samt att staten i sin roll som ägare ska vara ett föredöme även vad gäller hållbarhetsredovisning enligt GRI (Global Reporting Initiative), CSR (Corporate Social Responsibility), affärsetik, transparens och ansvarstagande (yrkande 32).

Lars Püss och Ulrika Jörgensen (båda M) framför i motion 2019/20:2712 att staten som aktiv och ansvarsfull ägare bör se över de statligt ägda bolagen och deras vd:ars roll med syftet att de inte ska ägna sig åt politisk opinionsbildning (yrkande 2).

Av kommittémotion 2019/20:388 framgår att Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) är anhängare av ett fortsatt statligt engagemang i bolag för att bibehålla statens inflytande genom ägande. Utförsäljningar av statens egendom ska inte vara ett ideologiskt självändamål utan ska i stället kunna ske i vissa fall när ägandet inte kan motiveras med nytta för medborgarna. I motionen framförs att inflytande över statens bolag bör utövas med varsamhet och att god lönsamhet bör prioriteras högt (yrkande 1). Motionärerna framhåller vidare att de är kritiska till alla former av kvotering och positiv särbehandling på basis av kön. Hållbarhetsmålet för de statliga bolagen om att det i varje styrelse ska vara minst 40 procent av varje kön bör enligt motionen därför tas bort (yrkande 2).

Av kommittémotion 2019/20:3251 av Emil Källström m.fl. (C) framgår att motionärerna vill att regeringen ser över hur det regionala ansvaret hos statliga bolag kan tydliggöras och stärkas (yrkande 24).

I motion 2019/20:45 av Per Schöldberg m.fl. (C) framförs bl.a. att staten, när förutsättningarna finns, ska pröva sitt ägande av de statliga bolag som inte har ett särskilt samhällsuppdrag eller som är strategiskt eller säkerhetspolitiskt viktiga. Dock anförs att eftersom staten är en stor bolagsägare och kommer att fortsätta att vara det under överskådlig tid är det viktigt att bolagen drivs på ett långsiktigt professionellt, värdeskapande och hållbart sätt.

I kommittémotion 2019/20:1842 av Birger Lahti m.fl. (V) framförs att de statliga bolagens egentliga ägare är alla som bor i Sverige. Dessa bolag har därför ett särskilt ansvar för att människor i hela landet ska ha samma tillgång till service och andra samhällsviktiga funktioner, skriver motionärerna. I de fall viktiga samhällsintressen står i konflikt med de statliga bolagens vinstkrav bör målsättningen i ägarstrategin därför ses över (yrkande 1). Vidare uppges i motionen att möjligheterna till vidareförädling inom svensk industri är generellt stora och att statliga bolag därför bör verka för en ökad förädling i syfte att skapa arbetstillfällen och öka exportvärdet (yrkande 2). Motionärerna anför vidare att förtroendet för de statliga institutionerna är avgörande för att skapa legitimitet för den demokratiska processen och att detta även gäller de statliga bolagen. Samhällsägda företag bör enligt motionärerna uppträda neutralt och ska därför inte vara medlemmar i intresseorganisationen Svenskt Näringsliv eller liknande intresseorganisationer (yrkande 3). I motionen lyfts även könsfördelningen inom de statliga bolagen fram som en viktig fråga. Det anförs att engagemanget för ett jämställt näringsliv inte får stanna vid ledningsgrupperna i de statliga bolagen utan att man även bör kartlägga hur könsfördelningen inom hela bolaget ser ut. Motionärerna förordar därför ett tillkännagivande om att de statligt ägda bolagen, senast vid årsskiftet 2020/21, ska återkomma till regeringen med en kartläggning av könsfördelningen på alla nivåer i bolaget och utifrån denna komma med förslag på åtgärder för en mer jämställd verksamhet (yrkande 4).

I kommittémotion 2019/20:54 av Camilla Brodin m.fl. (KD) anförs bl.a. att statens uppgift normalt bör vara att ange de ramar och regler som ska gälla för näringslivet och företagen, inte att äga och driva bolag. Enligt motionen bör

staten därför minska eller avveckla sitt ägande om förändringar av det statliga ägandet leder till bättre fungerande marknader eller en mer effektiv samhällsservice.

I motion 2019/20:1965 anför Joar Forssell (L) att konkurrensen snedvrids om staten konkurrerar med privata företag. Motionären menar därför att regeringen bör utreda konsekvenserna av försäljning eller avveckling av statens ägande i samtliga bolag som konkurrerar med eller skulle kunna drivas av privata aktörer.

Jonas Eriksson m.fl. (MP) anför i motion 2019/20:2853 att intäkter till staten från naturresurser i Sápmi i högre grad bör återföras till utveckling av det samiska samhällslivet. Därför bör statliga bolag som hämtar sina intäkter i Sápmis naturresurser årligen avsätta en andel av sin vinst för att finansiera förvaltningen och utvecklingen av samiskt samhällsliv, språk och kultur (yrkande 3).

Vissa kompletterande uppgifter

Inledning

Den statliga bolagsportföljen består av 46 bolag (39 helägda och 7 delägda) och har enligt regeringens skrivelse 2019 års redogörelse för företag med statligt ägande ett sammanlagt värde på ca 630 miljarder kronor. Företagen i portföljen finns inom sektorerna basindustri/energi, telekom, tjänst, fastighet, finans, konsument, infrastruktur och transport. Basindustri/energi är den dominerande sektorn med omkring 40 procent av portföljens värde, följt av de tre sektorerna fastighet, telekom och tjänst. Flera av bolagen har startat som affärsverk, affärsverksamhet inom myndighet eller statliga monopol. I dag verkar de flesta av bolagen på affärsmässiga grunder på fullt konkurrensutsatta marknader. 22 av de statligt ägda bolagen har emellertid ett samhällsuppdrag som riksdagen har beslutat särskilt om, vilket innebär att bolagen ska uppnå andra mål än ekonomisk avkastning.

Grunder för förvaltningen av statliga företag

Riksdagen beslutar om grunderna för hur statens tillgångar ska förvaltas och förfogas över, vilket innefattar de statligt ägda bolagen. Enligt de riktlinjer som riksdagen beslutade om våren 1996 (prop. 1995/96:141, bet. 1995/96:NU26) ska följande huvudprinciper gälla för förvaltningen av statliga bolag:

- Statligt ägda företag ska arbeta under krav på effektivitet, avkastning på det kapital företaget representerar och strukturanpassning.
- Den som utövar förvaltningen av ett statligt ägt företag ska med utgångspunkt i uppsatt verksamhetsmål aktivt följa företagets utveckling och vidta erforderliga åtgärder för att företaget ska uppfylla kraven på effektivitet, avkastning och strukturanpassning.

Regeringens förvaltningsmandat

Regeringen förvaltar och förfogar enligt 9 kap. 8 § regeringsformen, med vissa undantag, över statens tillgångar. Enligt 9 kap. 9 § regeringsformen beslutar riksdagen om grunderna för förvaltningen av och förfogandet över statens tillgångar. Bestämmelser om förvärv och överlåtelse av egendom, däribland aktier och andelar i företag, finns i budgetlagen (2011:203). Enligt 8 kap. 3 § budgetlagen får regeringen inte utan riksdagens bemyndigande förvärva aktier eller andelar i ett företag, eller på annat sätt öka statens röst- eller ägarandel i ett företag. Regeringen får inte heller utan riksdagens bemyndigande skjuta till kapital till ett företag. Enligt 8 kap. 4 § andra stycket budgetlagen får regeringen inte utan riksdagens bemyndigande genom försäljning eller på annat sätt minska statens ägarandel i företag där staten har hälften eller mer än hälften av rösterna för samtliga aktier eller andelar. Riksdagsbeslut krävs däremot inte för t.ex. utdelningar, eftersom dessa ingår i den löpande förvaltningen.

Regeringens årliga skrivelse till riksdagen

Bakgrund

Riksdagen har beslutat att regeringen ska lämna en årlig redogörelse för bolag med statligt ägande (prop. 1980/81:22, bet. 1980/81:NU29). Syftet med redogörelsen är att beskriva statens bolagsägande och de värden som finns i bolag med statligt ägande. Verksamhetsberättelsen för bolag med statligt ägande utgör regeringens årliga redogörelse.

Tidigare riksdagsbehandling

Under beredningen av regeringens nyssnämnda skrivelse de senaste riksmötena har ett enigt utskott framhållit vikten av att regeringen årligen lämnar skrivelsen till riksdagen. Utskottet har i sammanhanget påpekat att skrivelsen är ett viktigt underlag för att riksdagen ska kunna följa regeringens förvaltning av de statliga företagen. Liksom vid flera tidigare tillfällen framförde utskottet vid den senaste behandlingen, hösten 2018 (bet. 2018/19:NU4), att det välkomnar att regeringen har utvecklat innehållet i skrivelsen så att riksdagen på ett bättre sätt ska kunna få en bild av utvecklingen i de statliga bolagen. Utskottet underströk även vikten av att detta arbete fortsätter.

Statens ägarpolicy

Bakgrund

I Statens ägarpolicy för bolag med statligt ägande redogörs för uppdrag och mål, tillämpliga ramverk och viktiga principfrågor när det gäller bolagsstyrningen av bolag med statligt ägande. I ägarpolicyn ingår också regeringens riktlinjer för extern rapportering och riktlinjer för ersättning och andra anställningsvillkor för ledande befattningshavare. Ägarpolicyn ska tillämpas i bolag med statligt majoritetsägande. När det gäller övriga bolag där staten är

delägare anges i ägarpolicyen att staten verkar i dialog med övriga ägare för att ägarpolicyen ska tillämpas. Även regeringens riktlinjer för extern rapportering och riktlinjer för ersättning och andra anställningsvillkor för ledande befattningshavare ingår i ägarpolicyen.

Statens ägarpolicy 2017

Den ägarpolicy som för närvarande är aktuell – Statens ägarpolicy och riktlinjer för bolag med statligt ägande 2017 – fattade regeringen beslut om i december 2016. Policyen ska tillämpas fr.o.m. den 1 januari 2017 och ersätter den tidigare ägarpolicyen från 2015.

Övergripande om styrning av de statliga företagen

Bakgrund

Liksom privata aktiebolag regleras statliga aktiebolag av aktiebolagslagen (2005:551). I sin egenskap av företrädare för det statliga ägandet lyder regeringen således under samma regler som andra bolagsägare. Innebörden av detta är bl.a. att ägarinflytandet utövas i bolagets beslutande organ, bolagsstämman (7 kap. 1 § aktiebolagslagen). Bortsett från arbetstagarrepresentanterna utser stämman styrelsens ledamöter, vilka i ett helägt statligt företag representerar staten som ägare. Styrelsen utser i sin tur verkställande direktör. Genom bl.a. valet av styrelse och möjligheten att i bolagsordningen föra in särskilda bestämmelser kan statens representanter påverka inriktningen av bolagets verksamhet på bolagsstämman.

Bolagets styrelse ansvarar för bolagets organisation och förvaltningen av bolagets angelägenheter. I detta ingår att fortlöpande bedöma bolagets ekonomiska situation och att se till att bolaget har en betryggande internkontroll. Den löpande verksamheten sköts av bolagets ledning.

Styrelsen i bolag med statligt ägande ska genom styrelseordföranden samordna sin syn med företrädare för ägaren när bolaget står inför särskilt viktiga avgöranden (ägarsamordning). Vid regelbundna möten mellan företrädare för bolag respektive ägare (ägardialog) följs bl.a. målen för bolagen upp.

Av ägarpolicyen framgår även att förvaltningen styrs av EU:s bestämmelser om statligt stöd samt redovisning av allmänna medel, konkurrenslagstiftningen, lagen om offentlighet och sekretess samt OECD:s riktlinjer för statligt ägda företag. De sistnämnda riktlinjerna ger staten som ägare och de statligt ägda bolagen ett förutsebart ramverk att förhålla sig till och innebär att statens roll som ägare tydligt avskiljs från statens övriga roller. Riktlinjerna är rekommendationer som riktas till regeringar för att säkerställa att statligt ägda företag verkar effektivt, transparent och ansvarstagande. De är en internationell standard som syftar till att undvika att staten agerar som en passiv ägare eller som en överdrivet ingripande ägare.

Enligt ägarpolicyen ska styrningen av bolagen främst utövas på bolagsstämmor, genom en professionell och strukturerad styrelsenomineringsprocess samt genom dialog med styrelseordföranden. Uppföljning och utvärdering av

bolagen ska ske bl.a. genom ekonomiska analyser, branschanalyser och olika typer av rapporter från bolagen. Även mål utöver ekonomiskt värdeskapande ska följas upp och utvärderas. I ägarpolicyen anges också att regeringen redogör för förvaltningen av bolag med statligt ägande i en årlig skrivelse till riksdagen.

Uppdrag för bolag med statligt ägande

Genom bolagsordningen bestämmer ägaren bolagets verksamhetsföremål och vissa angivna ramar för verksamheten. I bolag med statligt ägande har verksamhetsföremålet sin grund i riksdagens beslut. Bolagsordningarna för de statligt ägda bolagen utgår från aktiebolagslagens regler för bolag med aktier som är upptagna till handel på en reglerad marknad, Svensk kod för bolagsstyrning och statens ägarpolicy.

Genom ägaranvisningar ger ägaren instruktioner till bolagets styrelse. I bolag med statligt ägande används ägaranvisningar i huvudsak när bolag har särskilt beslutade samhällsuppdrag, får anslag och befinner sig i omstrukturering samt vid avregleringar och andra liknande väsentliga förändringar. Ägaranvisningar ska till sitt innehåll vara relevanta, konkreta och tydliga samt formaliseras genom beslut på bolagsstämma. Om ett uppdrag lämnas i en ägaranvisning ska det i ägaranvisningen tydligt framgå hur uppdraget finansieras, redovisas och följs upp.

Tidigare riksdagsbehandling

Frågor som övergripande rör styrningen av de statliga bolagen, såsom de statliga bolagens ansvar för samhället, bostadsbyggande, miljö eller regionala förhållanden, har behandlats och avstyrkts av utskottet vid ett flertal tillfällen, senast hösten 2018 (bet. 2018/19:NU4). Utskottet har vid samtliga tillfällen hänvisat till de regelverk som sätter ramarna för hur statliga bolag styrs. Avvikande uppfattningar har framförts i reservationer i olika typer av frågor inom detta område, bl.a. av företrädare i utskottet för Centerpartiet och Vänsterpartiet.

Mål och uppföljning

Bakgrund

I ägarpolicyen anges att mål och uppföljning är redskap som staten använder för att styra de statliga bolagen. Genom att bolagens prestation regelbundet följs upp mot fastställda mål kan bolagens utveckling mätas. I det fall ett bolag inte når målen kan ägaren begära en plan från bolaget på åtgärder att vidta.

Ekonomiska mål och uppdragsmål beslutas vid bolagsstämman. De ekonomiska målen ger möjlighet att mäta och följa upp bolagens lönsamhet, effektivitet och risknivå. Uppdragsmål beslutas för de bolag som har särskilt beslutade samhällsuppdrag, framför allt för att möjliggöra utvärdering av hur väl det särskilt beslutade samhällsuppdraget utförs. För att på ett tydligt sätt integrera hållbart företagande i bolagets affärsstrategi och affärsutveckling har ägaren

gett bolagsstyrelserna i uppdrag att fastställa strategiska mål för ett hållbart företagande. Enligt ägarpolicyen ska samtliga mål följas upp inom ramen för ägardialogen.

Ekonomiska mål

I ägarpolicyen anges att ekonomiska mål vanligtvis tas fram för kapitalstruktur, lönsamhet och utdelning. Ägarens syfte med att fastställa ekonomiska mål är att

- säkerställa värdeskapande genom att styrelse och företagsledning arbetar mot långsiktiga, ambitiösa och realistiska mål
- uppnå kapitaleffektivitet genom att tydliggöra kostnaden för eget kapital
- hålla bolagens finansiella risk på en rimlig nivå
- tillförsäkra ägaren direktavkastning genom hållbara och förutsägbara utdelningar med hänsyn tagen till bolagens framtida kapitalbehov och finansiella ställning
- på ett strukturerat sätt mäta, följa upp och utvärdera bolagens lönsamhet, effektivitet och risknivå.

De ekonomiska målen beslutas av bolagsstämman och dokumenteras i stämmoprotokollet. Beslutade ekonomiska mål gäller till dess nya eller förändrade mål beslutas av bolagsstämman.

Uppdragsmål för bolag med särskilt beslutade samhällsuppdrag

För att kunna utvärdera och följa upp hur de särskilt beslutade samhällsuppdragen utförs fastställs i relevanta fall uppdragsmål. Syftet med att fastställa uppdragsmål för bolagen är enligt ägarpolicyen att

- säkerställa att de särskilt beslutade samhällsuppdragen utförs väl
- tydliggöra kostnaden för utförandet av de särskilt beslutade samhällsuppdragen
- möjliggöra uppföljning och rapportering till riksdagen och andra intressenter
- klargöra förutsättningarna för de ekonomiska målen.

Utgångspunkter när uppdragsmål fastställs ska vidare vara dels föremålet för bolagets verksamhet, dels verksamhetens syfte, dvs. de önskvärda effekterna av bolagets verksamhet.

Eftersom ett bolags möjligheter att utföra ett särskilt beslutat samhällsuppdrag och att generera avkastning kan vara inbördes beroende, ska uppdragsmål och ekonomiska mål i normalfallet tas fram samordnat. Då kan ambitionsnivån för uppdragsmålen vägas mot den kostnad i termer av påverkan på risk och avkastning som en viss nivå för ett uppdragsmål innebär. Uppdragsmål beslutas av bolagsstämman genom en ägaranvisning till bolaget.

För närvarande pågår ett arbete inom Regeringskansliet med att de bolag som har samhällsuppdrag även ska få uppdragsmål. De nio bolag som hittills har fått uppdragsmål genom den pågående översynen är Almi Företagspartner

AB, AB Götakanalbolag, Rise AB, Svensk exportkredit (SEK), SOS Alarm AB, Svenska rymdaktiebolaget (SSC), Svedab AB, Swedavia AB, Swedfund AB och Systembolaget AB.

Uppföljning av mål

I ägarpolicyen anges att uppdragsmål och ekonomiska mål följs upp vid ägardialog mellan företrädare för ägaren och styrelsens ordförande där utfallet gentemot målen diskuteras, liksom eventuella åtgärder som planeras för att nå målen. Även de strategiska mål inom området hållbart företagande som styrelsen fastställt följs upp inom ramen för ägardialogen. Väsentligt förändrade förutsättningar anges kunna aktualisera en översyn av målen.

Hållbart företagande

Bakgrund

Av ägarpolicyen framgår att de statliga företagen ska agera föredömligt inom området för hållbart företagande, vilket inkluderar ett strategiskt och transparent arbete med samarbete i fokus. Vägledande i detta arbete är internationella riktlinjer och sedan 2017 även Agenda 2030 och de globala målen för en hållbar utveckling. Bolagen ska vidare arbeta för att leva upp till internationella riktlinjer såsom Global Compact, FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter samt OECD:s riktlinjer för multinationella företag. Det är styrelsens ansvar att integrera hållbart företagande i bolagets affärsstrategi och affärsutveckling samt fastställa strategiska mål för ett hållbart företagande. Målen ska vara få och övergripande, värdeskapande, relevanta för bolagets affärsverksamhet och hållbarhetsutmaningar samt i förekommande fall relevanta för bolagets särskilt beslutade samhällsuppdrag. Målen ska även vara långsiktiga, utmanande, uppföljningsbara samt tydliga och enkla att kommunicera.

Uppföljning av företagens hållbarhetsarbete

Förvaltningsorganisationen vid Regeringskansliet gör bolagsspecifika hållbarhetsanalyser för att utvärdera bolagens arbete med hållbart företagande. Hållbarhetsanalysen utgår från en bred omvärldsanalys som beaktar globala trender, risker och möjligheter kopplade till den värdekedja bolaget verkar i. I regeringens skrivelse 2019 års redogörelse för företag med statligt ägande anges att resultatet från hållbarhetsanalysen har fler användningsområden utöver att bidra med kunskap till ägaren. Det ligger till grund för dels det aktiva ägandet i form av styrelsenomineringsprocessen, dels dialogen mellan ägaren och bolaget, vilket ger förutsättningar för en långsiktig och konsekvent styrning av bolagen. Hållbarhetsanalysen anges också vara en viktig del i processen att ta fram ekonomiska mål och uppdragsmål eftersom den minskar risken för målkonflikter.

I skrivelsen uppges att bolagsförvaltningen under 2018 har genomfört en hållbarhetsanalys av flera av de bolag med statligt ägande som har en fastighetsrelaterad verksamhet (Akademiska Hus, Jernhusen, Specialfastigheter och Swedavia).

Tidigare riksdagsbehandling

När det gäller frågor om förvaltningen av de statliga företagen och arbetet med hållbart företagande kan nämnas att utskottet vid flera tillfällen, senast hösten 2018 (bet. 2018/19:NU4), avstyrkt yrkanden som berört detta område. Utskottet har hänvisat bl.a. till det pågående arbetet med hållbarhetsfrågor inom förvaltningen av de statliga bolagen. Vid det senaste tillfället följdes motionsyrkanden om statliga bolag och hållbart företagande upp i en reservation av företrädare i utskottet för Moderaterna.

Styrelsenominering och jämställdhet

Bakgrund

I ägarpolicyn anges att regeringen tillämpar enhetliga och gemensamma principer för en strukturerad styrelsenomineringsprocess för att säkerställa en effektiv kompetensförsörjning till de statliga bolagens styrelser. Styrelsenomineringsprocessen inom Regeringskansliet koordineras för närvarande av Näringsdepartementet. För varje bolag analyseras kompetensbehovet utifrån bolagets verksamhet, situation och framtida utmaningar, styrelsens sammansättning samt genomförda styrelseutvärderingar. I Regeringskansliets arbete med styrelsenomineringsprocessen ingår dessutom en löpande egen utvärdering av samtliga statligt ägda bolags styrelser. Därefter fastställs eventuella rekryteringsbehov, och rekryteringsarbetet inleds.

Av ägarpolicyn framgår vidare att för den statligt ägda bolagsportföljen (hel- och delägda bolag) ska andelen kvinnor respektive män i styrelserna vara minst 40 procent. För respektive bolagsstyrelse ska följande gälla. Om bolagets styrelse har

- högst tre styrelseledamöter som bolagsstämman har valt, ska det bland dessa finnas personer av båda könen
- fyra eller fem styrelseledamöter som bolagsstämman har valt, ska det bland dessa finnas minst två personer av vardera könet
- sex–åtta styrelseledamöter som bolagsstämman har valt, ska det bland dessa finnas minst tre personer av vardera könet
- nio styrelseledamöter som bolagsstämman har valt, ska det bland dessa finnas minst fyra personer av vardera könet
- fler än nio styrelseledamöter som bolagsstämman har valt, ska det bland dessa finnas minst 40 procent av vardera könet.

Styrelsernas sammansättning

I skrivelsen 2019 års redogörelse för företag med statligt ägande redogör regeringen för förändringar som gäller styrelseledamöter fram t.o.m. maj

2019. Av redovisningen framgår bl.a. att de stämموvalda styrelseledamöterna i den statliga bolagsportföljen utgjordes av 47 procent kvinnor och 53 procent män per den 1 maj 2019. Det kan jämföras med de börsnoterade bolagens styrelser med 34 procent kvinnor och 66 procent män. I 39 av de 41 bolag med statligt ägande som ingår i statistiken 2019 uppnåddes en balanserad könsfördelning, jämfört med 2018 då samtliga bolag uppnådde målsättningen. I båda bolagen som i år avviker från målsättningen är det en övervikt av män. Andelen kvinnor som är styrelseordförande i de av staten hel- och delägda bolagen har ökat från 45 procent 2015 till 54 procent 2019, vilket kan jämföras med 9 procent hos börsbolagen.

Tidigare riksdagsbehandling

Under det föregående riksmötet avstyrkte utskottet ett motionsyrkande om att avskaffa kravet på minst 40 procent av vardera könet i statliga bolags styrelser (bet. 2018/19:NU4). Utskottet anförde att det framgår av statens ägarpolicy att enhetliga och gemensamma principer för en strukturerad styrelsenomineringsprocess för bolag med statligt ägande ska tillämpas och att andelen kvinnor respektive män i styrelserna ska vara minst 40 procent. En avvikande uppfattning framfördes i en reservation av företrädare i utskottet för Sverigedemokraterna.

Vissa konkurrensfrågor

När det gäller frågan om att statliga bolag inte ska snedvrیدا konkurrensen på marknader kan det nämnas att de statliga bolagen, med undantag för vad som anges nedan, lyder under samma lagar som privatägda bolag. Det handlar t.ex. om aktiebolags-, årsredovisnings-, konkurrens- och bokföringslagen samt insiderlagstiftningen och lagen om offentlig upphandling. Det finns inte några särregler för bolag med statligt ägande, fränsett att Riksrevisionen har rätt att utse revisorer i de bolag som staten har ett bestämmande inflytande i och i bolag vars verksamhet regleras i författning. I bolagsordningen anges föremålet för bolagets verksamhet, vilket har sin grund i det uppdrag som riksdagen har beslutat om. De statligt ägda bolagen, liksom privatägda bolag som är verksamma inom en viss sektor, kan exempelvis också lyda under en särskild sektorslagstiftning, t.ex. postlagen (2010:1045) och lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation.

De bolag med statligt ägande där staten direkt eller indirekt har ett dominerande inflytande omfattas av en reglering i konkurrenslagen (2008:579) enligt vilken Stockholms tingsrätt på talan av Konkurrensverket kan förbjuda sådana företag att i en verksamhet av kommersiell eller ekonomisk natur tillämpa ett visst förfarande om det snedvrider förutsättningarna för en effektiv konkurrens eller om det hämmar förekomsten eller utvecklingen av sådan konkurrens. Regleringen gäller även landstingsägda och kommunägda bolag. Denna reglering går utöver den som gäller för andra företag enligt konkurrenslagen.

Utöver detta ska statliga företag följa statens ägarpolicy och riktlinjer för företag med statligt ägande, vilket bl.a. innebär att bolagen ska agera långsiktigt, effektivt och lönsamt.

Utskottets ställningstagande

Inledning

Utskottets ställningstagande när det gäller övergripande frågor om ägande och förvaltning av statliga företag redovisas under följande rubriker:

- Skrivelsen
- Statens långsiktiga ägande och förvaltning av företag
- Övrigt om förvaltningen av statligt ägda företag.

Skrivelsen

Utskottet vill inledningsvis anföra att bolag med statligt ägande utgör en betydande del av det svenska näringslivet. I den statliga bolagsportföljen finns 46 hel- och delägda företag, varav två är börsnoterade. Systemet med årliga redogörelser från regeringen för företag med statligt ägande baseras på ett beslut av riksdagen 1981. Som utskottet vid ett flertal tillfällen framhållit är det av stor vikt att regeringen årligen lämnar dessa redogörelser för att riksdagen ska kunna följa regeringens förvaltning av de aktuella företagen. Utskottet välkomnar att regeringen har fortsatt arbetet med att utveckla innehållet i den årliga skrivelsen så att riksdagen på ett bättre sätt ska kunna få en bild av utvecklingen i de statliga bolagen. Utskottet vill samtidigt understryka vikten av att detta arbete fortsätter.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingarna.

Statens långsiktiga ägande och förvaltning av företag

Tillkännagivanden av riksdagen i frågor som rör statens långsiktiga ägande och förvaltning av företag förordas i motionerna 2019/20:45 (C), 2019/20:54 (KD), 2019/20:55 (M), 2019/20:1965 (L) och 2019/20:2677 (M). Utskottet vill med anledning av dessa motioner anföra att bolag med statligt ägande ytterst ägs av svenska folket och utgör en betydande del av svenskt näringsliv. Därför ska staten vara en aktiv ägare och en professionell förvaltare så att de statligt ägda bolagen genererar en god avkastning till svenska folket. För staten som ägare är det centralt att de statliga bolagen bedriver sin verksamhet så att ett långsiktigt värdeskapande uppnås. Det är väsentligt att ge de statliga bolagen möjlighet att utvecklas, växa och med ett balanserat risktagande skapa värde för ägaren. Den aktiva förvaltningen ska ske på ett professionellt sätt med värdeskapande som ett övergripande mål.

Ofta spelar bolagen en viktig roll i det svenska samhället, där de i ett flertal fall startat som affärsverk, affärsverksamhet i en myndighet eller statliga

monopol. Därefter har verksamheterna bolagiserats för att bedrivas effektivt och för att öka förutsättningarna för konkurrensneutralitet på marknaden, dit nya privata aktörer vanligen sökt sig. Huvuddelen av bolagen med statligt ägande drivs på affärsmässiga grunder och verkar i dag på fullt konkurrensutsatta marknader, medan vissa bolag har samhällsuppdrag som är särskilt beslutade av riksdagen.

Vidare noterar utskottet vad regeringen anför i skrivelsen om att en ökad globalisering, teknologisk utveckling och konkurrensutsättning har förändrat förutsättningarna för ett flertal av de statligt ägda bolagen. Som en konsekvens av detta har den statligt ägda bolagsportföljen förändrats betydligt över tid. För staten som aktiv och professionell ägare ingår att pröva skälen för fortsatt statligt ägande liksom att överväga bolagens olika uppdrag och inriktning. Samhällsuppdrag i ett flertal av bolagen motiverar dock att staten även fortsättningsvis är en betydande bolagsägare.

Utskottet avser därmed inte att förorda några tillkännagivanden som rör övergripande principer för statens ägande eller förvaltning av företaget.

Utskottet ser vidare ingen nödvändighet av att förorda några tillkännagivanden som rör förvaltningen av statliga bolag och hållbart företagande så som föreslås i motion 2019/20:2677 (M). Området berörs även i motionerna 2019/20:45 (C), 2019/20:54 (KD) och 2019/20:55 (M). Utskottet kan konstatera att ägarpolycyn i dag uppställer en rad krav på de statliga företagen när det gäller hållbarhet. Bolagen ska t.ex. agera föredömligt när det gäller hållbart företagande och i övrigt agera på ett sådant sätt att de får offentligt förtroende. Det framgår även att internationella riktlinjer, Agenda 2030 och de globala målen för en hållbar utveckling är vägledande för detta arbete.

De nämnda motionerna avstyrks härmed i berörda delar.

Övrigt om förvaltningen av statligt ägda företag

Inriktningen för vissa delar av förvaltningen av statligt ägda bolag berörs i flera motioner som utskottet här tar ställning till. När det gäller sammansättningen av bolagens styrelser förordas i motion 2019/20:388 (SD) ett tillkännagivande om att regeringen bör ta bort målet om att varje styrelse ska bestå av minst 40 procent av vardera könet och i motion 2019/20:2306 (S) förordas att regeringen bör verka för en bättre geografisk representation i styrelserna. Utskottet kan instämma i delar av det som sägs i den sistnämnda motionen bl.a. om att en bred geografisk representation bland styrelseledamöterna kan vara viktigt för att de statliga bolagen ska ha ett stort förtroende hos det svenska folket. Utskottet vill dock påminna om att riktlinjer för rekryteringsprocessen och styrelseledamöternas kompetens finns fastslagna i ägarpolycyn. Där framgår bl.a. att utgångspunkten för varje nominering av en styrelseledamot ska vara kompetensbehovet i respektive bolagsstyrelse. Det är, enligt ägarpolycyn, vidare viktigt att styrelsens sammansättning är sådan att styrelsen alltid har en sådan branschkunskap eller annan kompetens som är

direkt relevant för bolaget, även när bolaget utvecklas och omvärlden förändras. För att en person ska komma i fråga för ett styrelseuppdrag uppges att det fordras en hög kompetens inom bolagets affärsverksamhet, affärsutveckling, branschkunskap, finansiella frågor, hållbart företagande eller inom andra relevanta områden. Här kan också nämnas att förvaltningsorganisationen inom Näringsdepartementet har egna styrelseerekryterare vars uppgift bl.a. är att utvärdera styrelserna för bolagen med statligt ägande och ta fram förslag på ordförande och övriga ledamöter.

Vidare vill utskottet understryka vikten av en jämn könsfördelning i bolagsstyrelserna och att staten är en föregångare inom detta område. Utskottet kan konstatera att ägarpolicyen innehåller flera krav inom jämställdhetsområdet som ägaren inom ramen för förvaltningen ställer på de statligt ägda bolagen. Här berörs t.ex. arbetet med styrelseerekrytering, som syftar till att säkerställa en jämställd sammansättning av de statliga bolagens styrelser. Det framgår exempelvis att enhetliga och gemensamma principer för en strukturerad styrelsenomineringsprocess för bolag med statligt ägande ska tillämpas och att andelen kvinnor respektive män i styrelserna ska vara minst 40 procent. I Regeringskansliets arbete med styrelsenomineringsprocessen kan nämnas att det också ingår en löpande utvärdering av samtliga statligt ägda bolags styrelser.

Mot denna bakgrund avser utskottet att inte förorda några tillkännagivanden när det gäller vilken kompetens och sammansättning som de statliga bolagens styrelser bör ha.

I tre motioner, 2019/20:1842 (V), 2019/20:2853 (MP) och 2019/20:3251 (C), framförs olika förslag om att förvaltningen av de statliga företagen bör utformas så att bolagen på olika sätt tar ett regionalt ansvar. Bland annat förordas tillkännagivanden om att de statliga bolag vars intäkter kan ledas till naturresurser från Sápmi bör återföra en del av sin vinst till det samiska samhällslivet, och att de statliga bolagen på ett tydligare sätt bör användas i regionalpolitiska syften, bl.a. för att förbättra service och tillföra arbetstillfällen till landsbygd och småstäder. Som framgår av det föregående har utskottet tidigare behandlat och avstyrkt motioner med liknande innebörd. Utskottet har då bl.a. framhållit att den övergripande utgångspunkten för förvaltningen av de statliga bolagen är att staten ska vara en aktiv ägare och en professionell förvaltare så att de statligt ägda bolagen genererar en god avkastning till svenska folket. En förutsättning för att de statligt ägda bolagen ska kunna bidra till ekonomisk effektivitet och konkurrenskraft i hela landet är att staten tillämpar en god bolagsstyrning. Som redovisats ska styrningen ske i enlighet med den svenska bolagsstyrningsmodellen, vilket bl.a. innebär att de statliga bolagen associationsrättsligt styrs på samma sätt som privatägda bolag med bolagsstämman som det högsta beslutande organet. Det innebär att det är styrelsen som ansvarar för bolagets organisation och förvaltningen av dess angelägenheter och att bolagets ledning sköter den operationella driften av bolagets verksamhet. Bolag med statligt ägande lyder alltså som utgångspunkt under samma lagar som privatägda bolag. Vidare vill utskottet framhålla att vissa bolag därtill har särskilt beslutade samhällsuppdrag. I dessa fall har

riksdagen beslutat att bolaget i förekommande fall ska bedriva en verksamhet som syftar till att generera andra effekter än ekonomisk avkastning för ägaren. I den statliga bolagsportföljen finns bolag som exempelvis har i uppdrag att bidra till forskning och utveckling, läkemedelsförsörjning, kapitalförsörjning och upprätthållande av infrastruktur samt att skapa meningsfulla och utvecklande arbeten åt personer med nedsatt arbetsförmåga. Utskottet ser därmed inte någon anledning att förordna några riksdagsuttalanden såsom föreslås i de nyssnämnda motionerna.

När det gäller bolagsförvaltningen i övrigt framförs förslag på olika områden i fyra motioner. I motion 2019/20:388 (SD) förordas ett tillkännagivande som bl.a. rör aspekten att politiker bör utöva inflytande över statens bolag med varsamhet och att god lönsamhet för bolagen bör prioriteras högt. I motion 2019/20:1842 (V) föreslås bl.a. att statliga företag ska få i uppdrag att verka för att i högre grad öka förädlingsvärdena samt kartlägga könsfördelningen i respektive bolag för att kunna ge förslag på åtgärder för en mer jämställd verksamhet. I den nyssnämnda motionen, liksom i motion 2019/20:2712 (M), anförs även att de statliga bolagen inte bör verka i opinionsbildande syfte eller ta ställning i politiska frågor. Av denna anledning förordas dels en översyn av de statliga bolagens medlemskap i olika bransch- och arbetsgivarorganisationer, dels en översyn av bolagens kommunikationsarbete i opinionsbildande syfte. Även förslaget i motion 2019/20:924 (S) rör förvaltningen av de statliga bolagen. Här förordas ett tillkännagivande om att det bör göras en översyn av huruvida det finns möjligheter att ge de statliga bolagen nya ägardirektiv med syftet att inkludera fler på arbetsmarknaden.

Som redovisats har utskottet vid tidigare tillfällen avstyrkt liknande motionsyrkanden och ser inte någon anledning att ändra uppfattning. Som skäl för detta vill utskottet åter framhålla att statligt ägda bolag liksom aktiebolag som ägs av andra är underkastade regelsystemet i aktiebolagslagen (2005:551). Det betyder att även ett statligt ägt bolag är en självständig juridisk person där det högsta beslutande organet är bolagsstämman, vid vilken aktieägarna kan utöva sin rätt att besluta i bolagets angelägenheter. Enligt aktiebolagslagen ansvarar styrelsen för bolagets organisation och förvaltningen av dess angelägenheter och ska, liksom bolagets ledning, se till bolagets bästa. Det är styrelsen som utser bolagets verkställande direktör och som gör bedömningen av hans eller hennes övriga uppdrag. Utskottet vill emellertid påpeka att det, som utskottet även vid tidigare tillfällen framhållit, är viktigt att de statliga företagen präglas av öppenhet och föredömlighet och agerar på ett sätt så att de får allmänhetens förtroende. Utöver detta vill utskottet även framhålla att huvuddelen av de statliga företagen drivs på affärsmässiga grunder och verkar på fullt konkurrensutsatta marknader, medan vissa bolag har samhällsuppdrag som är särskilt beslutade av riksdagen. De flesta av de statligt ägda företagen arbetar efter uppsatta ekonomiska mål och har samma förutsättningar som andra aktörer på marknaden och de drivs precis som dessa med värdeskapande som övergripande mål. På så vis stärks de statliga bo-

lagens konkurrenskraft och långsiktiga värdeutveckling och effektivitet, samtidigt som risken för snedvridning av konkurrensen minskar. Mot denna bakgrund ser utskottet ingen anledning att förorda att riksdagen gör några tillkännagivanden i enlighet med det som anförs i de nyssnämnda motionerna.

Utskottet avstyrker härmed samtliga aktuella motioner i berörda delar.

Förvaltningen av vissa statligt ägda företag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden dels om nya ekonomiska mål för SJ AB, dels om uppdrag och verksamhet för Sveaskog AB, Vattenfall AB och vissa andra statligt ägda företag. Utskottet hänvisar bl.a. till de grundläggande principerna för förvaltningen av statliga företag.

Jämför reservation 5 (SD, V), 6 (V), 7 (M), 8 (SD), 9 (V), 10 (KD), 11 (SD), 12 (V), 13 (M, SD, KD, L) och 14 (SD) samt särskilt yttrande 1 (SD) och 2 (V).

Motionerna

SJ AB

I kommittémotionerna 2019/20:385 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) och 2019/20:615 av Patrik Jönsson m.fl. (SD) påpekas att det trots att de finansiella målen för SJ AB reviderades för ett antal år sedan finns problem med låg tågstandard och trafikneddragningar. Motionärerna menar att avkastningskravet därför bör sänkas och begär därmed ett tillkännagivande från riksdagen om att regeringen bör se över de ekonomiska målen för SJ så att avkastningskravet sänks.

I partimotion 2019/20:1623 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) påpekas att SJ AB:s avkastningskrav leder till ett starkt fokus på att skapa vinst, vilket i sin tur gör att resenärernas behov prioriteras ned. Avkastningskravet missgynnar även den regionala utvecklingen, eftersom SJ tvingas prioritera bort lågtrafikerade sträckor. Regeringen bör enligt motionen därför återkomma med ett förändrat avkastningskrav för SJ senast till bolagsstämman 2021 (yrkande 3).

Sveaskog AB

I motion 2019/20:2133 anför Tomas Kronståhl och Anders Åkesson (S, C) att en utvecklad natur- och ekoturism skulle kunna medföra att Sveaskogs ekoparker bidrar till att skapa större ekonomiska värden än dagens skogsbruk, vilket bl.a. skulle främja många glesbygdskommuner. En sådan inriktning när det gäller förvaltningen av ekoparkerna skulle enligt motionärerna dessutom bidra till bättre balans mellan ekologi och ekonomi. Motionärerna menar

därför att regeringen mot denna bakgrund skyndsamt bör se över hur Sveaskogs 37 ekoparker förvaltas.

I motion 2019/20:561 anför Maria Strömkvist (S) att Sveaskog bör engagera sig i arbetet med att utveckla besöksnäringen i området Malingsbo-Kloten och därmed leva upp till sitt nationella uppdrag att tillhandahålla dylika områden för såväl den nationella befolkningen som för utländska besökare.

I kommittémotion 2019/20:2667 av Louise Meijer m.fl. (M) anføres att formellt skydd av skog, t.ex. via naturvårdsavtal, biotopskydd eller naturreservat, bör ha tydliga mål för hur de avsatta områdenas naturvärden ska bevaras och utvecklas. För att möjliggöra detta anser motionärerna bl.a. att ett nytt skogsbytesprogram bör inrättas för att säkerställa att skogsägare får ersättningsmark från Sveaskog (yrkande 10).

Sten Bergheden anför i motion 2019/20:1019 (M) att det faktum att Sveaskog äger en betydande del av den svenska skogen hämmar utvecklingen på landsbygden. Enligt motionären skulle privata lokala skogsägare kunna utveckla skogsmarkerna på ett bättre sätt. Därför menar motionären att regeringen bör se över möjligheter att Sveaskog ökar sin försäljning av skogsmark.

I kommittémotion 2019/20:540 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) anføres att Sveaskogs beslut att skapa s.k. buffertzoner inkräktar på skogsägares rätt att bruka sin skog för att marker runt nationalparker ska se attraktiva ut. Sådana s.k. buffertzoner kan enligt motionärerna påverka skogsägare och enskilda skogsbrukare negativt.

När det gäller förvaltningen av Sveaskog framgår i motion 2019/20:21 av Dennis Dioukarev (SD) att regeringen bör kräva att Sveaskog avyttrar sitt innehav i bolaget Sunpine som producerar förnybar diesel baserad på tallolja (HVO). Motionären anför att användning av HVO genererar mer utsläpp än användning av motsvarande fossil diesel.

I kommittémotion 2019/20:1842 av Birger Lahti m.fl. (V) anføres att det statliga ägandet av skogsområden bör samlas i ett bolag. Motionärerna menar att det nya skogsbolaget bör ha ett hållbart brukande av skogens resurser, inte avkastning, som främsta mål. Enligt motionen medför dagens vinstkrav att det blir svårt för ett statligt bolag eller en statlig förvaltare att avstå produktiva skogar till andra intressen (yrkande 7). Regeringen bör även omarbota ägardirektiven för de statliga bolag som ansvarar för naturresurser med en längre omloppstid i syfte att avkastningskraven ska följa en längre tidsperiod, skriver motionärerna (yrkande 8). De framför även att en god skogsförvaltning är en stor del i ett mer hållbart samhälle och att en marknadsmässig skogsförsäljning gör detta svårt. Sveaskog bör därför, enligt motionärerna, upphöra med marknadsföringsprogrammet och i stället öka sitt innehav av skog (yrkandena 9 och 10).

I kommittémotion 2019/20:2760 av Magnus Oscarsson m.fl. (KD) konstateras att Sveaskog är den största svenska skogsägaren och att bolaget har ett uppdrag att sälja 10 procent av den skogsareal bolaget hade 2002. Eftersom uppdraget snart är slutfört anför motionärerna att Sveaskog bör få ett

nytt uppdrag att sälja 30 000 ha skogsmark per år till privata markägare som avser att bedriva kommersiellt skogsbruk på marken (yrkande 62).

I motion 2019/20:1549 anför Rebecka Le Moine (MP) att Sveaskogs uppdrag ger för stort utrymme för tolkningar och att hållbarhet och miljöhänsyn då får stå tillbaka för affärsmässighet. Därför måste Sveaskog få ett tydligare uppdrag och en omskriven bolagsordning som möjliggör en snabb accelerering av skydd för och hållbart brukande av skogen. Mot denna bakgrund vill motionären att riksdagen ska tillkännage för regeringen att Sveaskogs bolagsordning bör kompletteras med ett krav på att verksamheten ska ske inom ramen för miljö kvalitetsmålet Levande skogar (yrkande 1) och att Sveaskogs mål för skyddade områden om 20 procent (exklusive naturhänsyn i produktions skogen) ska vara ett minimikrav som utgår från naturvärden, med en god geografisk spridning (yrkande 2). Motionären vill även att riksdagen tillkännager att Sveaskog bör ges ett ägardirektiv där det tydliggörs att bolaget ska vara föregångare i hållbart skogsbruk och visa stor naturhänsyn, bl.a. genom utveckling av ett ekosystembaserat, hyggesfritt skogsbruk (yrkande 3) och att Sveaskog ska offentliggöra sina naturvärdesinventeringar (yrkande 4).

Vattenfall AB

I motion 2019/20:1139 av Lars Beckman (M) framförs bl.a. att det statligt ägda Vattenfall AB på kommersiella grunder borde placera sitt huvudkontor i norra Sverige närmare sina produktionsenheter. Där finns enligt motionären en god rekryteringsbas och goda levnadsvillkor för de anställda. Vidare anför motionären att delar av vinsterna från vattenkraften borde kunna användas till att bidra till att hela Sverige ska kunna utvecklas. Detta kan ske genom att Vattenfall ges ett kommersiellt uppdrag att exempelvis samverka med universitet och högskolor i Norrland för att utveckla nya energikällor.

I motion 2019/20:1333 (M) anför Betty Malmberg att Sverige måste säkerställa ett stabilt elkraftnät för att även i framtiden kunna vara en stark industrination med en klimatneutral elkraftproduktion. Motionären anser att regeringen därför bör förtydliga Vattenfall AB:s ägardirektiv så att det framgår att kraftproduktionen ska säkerställa nätstabilitet och att den levererade elen ska motsvara efterfrågan på effekt och systemtjänster. Det ska även framgå att elproduktionen främst bör ske med planerbara fossilfria kraftslag, kompletterat med fossilfri intermittent kraft så länge den inte äventyrar systemstabiliteten.

I kommittémotion 2019/20:549 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) framhålls att Vattenfall AB:s uppdrag bör ses över för att bolagets strategi när det gäller förnybar energi ska kunna anpassas efter rådande förhållanden på den svenska och den europeiska energimarknaden. Motionärerna framhåller dessutom att Vattenfall även bör flytta fokus från expansion i utlandet till att värna den svenska elförsörjningen ur ett långsiktigt perspektiv (yrkande 1). Motionärerna anför vidare att riksdagen bör uppmana regeringen att ge

Vattenfall AB i ägardirektiv att stoppa en förtida avveckling av kärnkraftsreaktorerna Ringhals 1 och 2 (yrkandena 4 och 5). I motionen framförs vidare att Vattenfall inte ska åläggas några restriktioner för att planera, förbereda eller bygga ny kärnkraft (yrkande 6).

I kommittémotion 2019/20:1842 av Birger Lahti m.fl. (V) anför att det med små medel finns möjlighet för Vattenfall AB återföra en del av vattenflödet i den av bolaget torrlagda flodfåran i Lilla Luleälven bl.a. för att återskapa fiskbeståndet och gynna både den biologiska mångfalden och lokalsamhället. Vattenfall bör därför ges i uppdrag att utreda investeringskostnaderna för att återföra ett ekologiskt hållbart flöde av vatten till den torrlagda delen av Lilla Luleälven (yrkande 5). Motionärerna anför vidare att ett krav på lönsamhet för Vattenfalls samlade verksamhet står bättre i samklang med de av riksdagen fastställda miljömålen. Därför menar motionärerna att följande portalparagraf bör föras in i Vattenfalls bolagsordning (yrkande 6): ”Vattenfall ska fortsätta att vara ett helstatligt bolag. Vattenfall och dess dotterbolag ska bedriva energiproduktion som står i överensstämmelse med de av riksdagen antagna miljömålen. Vattenfall ska vara det ledande energiföretaget i omställningen till en ekologisk och ekonomiskt affärsmässigt uthållig energiförsörjning inom samtliga de geografiska områden, där bolaget är verksamt. Vattenfall ska genomföra en övergång till hållbar energiproduktion baserad på förnybara energikällor.”

AB Götakanalbolag

Av motion 2019/20:1564 framgår att Rebecka Le Moine (MP) anser att renoveringsprojektet Göta kanal 2.0 bör innefatta att värna och hjälpa den internationellt hotade ålen när den tar sig mellan Vättern och Östersjön (yrkande 1). Vidare framgår det att motionären vill att AB Göta kanalbolag utvecklar ekoturismen inom ramen för sitt uppdrag (yrkande 2).

LKAB

Eric Palmqvist m.fl. (SD) anför i kommittémotion 2019/20:366 att Sverige måste driva en mer aktiv gruvpolitik för att stimulera och bidra till gruvnäringens tillväxt. En del i en mer aktiv gruvpolitik är enligt motionärernas mening att det statligt ägda LKAB får ändrade ägardirektiv så att vikten av fortlöpande prospektering tydliggörs (yrkande 6).

Rise, Research Institutes of Sweden AB

I kommittémotion 2019/20:620 skriver Robert Stenkvisst m.fl. (SD) att Rise – statens ägarbolag för delägande i svenska industriforskningsinstitut – samarbetar med institutens övriga ägare från industrisidan om struktur- och ägarfrågor med syftet att förnya och förstärka institutens roll i det svenska innovationssystemet. Motionärerna anser att Rise ska ges möjlighet att öka sin verksamhet och utveckla kvaliteten i sina satsningar för att främja företagsnära, tillväxtdrivande forskning (yrkande 9).

Vissa kompletterande uppgifter

AB Göta kanalbolag

Bakgrund

AB Göta kanalbolag (Kanalbolaget) är ett statligt helägt bolag som driver och förvaltar Göta kanal så att dess värde som kulturhistoriskt byggnadsverk och turistattraktion bevaras. Riksdagen beslutade 1992 att Kanalbolaget ska äga kanalfastigheten för att säkerställa ett bidrag till kostnaderna för drift av kanalen (prop. 1991/92:134, bet. 1991/92:NU33). Av beslutet framgår även att det är en statlig angelägenhet att kanalen rustas upp och drivs så att dess värde som kulturhistoriskt byggnadsverk och turistattraktion kan bevaras.

Upprustning av Göta kanal

Kanalbolaget fattade 2015 beslut om att påbörja ett projekt med omfattande renovering av Göta kanal, vilket benämns som Göta kanal 2.0. Staten har under flera år, med start i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1 utg.omr. 24) anslagit medel till upprustningen av kanalen. Renoveringsprojektet planeras att pågå fram till 2020 och innebär att stora delar av den ursprungliga kanalkonstruktionen ska upprustas. Enligt Kanalbolaget innefattar projektet de mest omfattande renoveringsinsatserna som genomförts sedan kanalen invigdes 1832. Kanalbolaget uppger att projektet är en förutsättning för att kunna fortsätta svara upp mot samhällsupdraget att bevara det kulturhistoriska byggnadsverket Göta kanal.

Tidigare riksdagsbehandling

Hösten 2018, vid utskottets behandling av 2018 års redogörelse för företag med statligt ägande (bet. 2018/19:NU4), avstyrkte ett enigt utskott ett motionsyrkande om att AB Göta kanalbolag bör ta hänsyn till ålen i samband med renoveringen av Göta kanal.

LKAB

Bakgrund

Enligt § 3 i LKAB:s bolagsordning ska föremålet för bolagets verksamhet vara att eftersöka, utvinna och förädla mineraliska tillgångar samt att bedriva därmed förenlig verksamhet.

Tidigare riksdagsbehandling

Hösten 2018, vid utskottets behandling av 2018 års redogörelse för företag med statligt ägande (bet. 2018/19:NU4), avstyrkte utskottet ett motionsyrkande om att LKAB:s ägardirektiv bör ha tydligare fokus på prospektering. Utskottet uttalade att detta var en fråga som rör bolagets operativa verksamhet och inte en fråga för riksdagen att avgöra. Utskottet såg därför ingen anledning att göra något tillkännagivande i enlighet med det som motionärerna anförde.

Rise, Research Institutes of Sweden AB

Bakgrund

Research Institutes of Sweden AB (Rise) är ett av staten helägt bolag och har uppdraget att verka för en sammanhållen svensk institutsektor och bransch-övergripande samarbeten mellan industriforskningsinstituterna under Rise. Bolaget bildades 2009 med syftet att samla statens ägande i instituten under ett gemensamt varumärke. En konsolidering av de svenska industriforskningsinstituterna ägde rum 2016 genom att tre av institutsgrupperna, SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut, Innventia och Swedish ICT, gick samman i den nya Risekoncernen.

Rise tillhör den grupp av statligt ägda bolag som har ett av riksdagen särskilt beslutat samhällsuppdrag.

Uppdragsmål och ekonomiska mål

I regeringens skrivelse 2019 års redogörelse för bolag med statligt ägande uppges att i samband med att en fusion inom Risekoncernen genomfördes 2018 bedömde ägaren i samråd med Rises styrelse att tidpunkten var lämplig för att fastställa uppdragsmål och ekonomiska mål för bolaget. Det framgår att ett genomgripande målprojekt genomfördes parallellt med en hållbarhetsanalys. Uppdragsmål och ekonomiska mål fastställdes på extra bolagsstämmor i juli respektive augusti 2018.

Målprojektet resulterade enligt skrivelsen i sex uppdragsmål som bedöms relevanta i förhållande till Rises särskilt beslutade samhällsuppdrag och är utgångspunkter för att kunna fastställa relevanta ekonomiska mål. Projektet resulterade i en samsyn mellan bolaget och ägaren om samtliga målområden. Vissa målnivåer fastställs dock under 2019 och 2020 då bolaget haft möjlighet att införa mätningarna och skapa referensvärden.

SJ AB

Bakgrund

SJ AB bildades 2001 i samband med bolagiseringen av affärsverket Statens Järnvägar och ägs till 100 procent av staten. SJ är den största operatören av persontrafik på järnväg i Sverige, och tågtrafiken i koncernen bedrivs främst inom moderbolaget SJ AB samt i dotterbolagen Stockholmståg, SJ Norrlandståg och SJ Götalandståg. SJ är huvudsakligen verksam på marknaden för interregionala och långväga resor. Bolaget verkar inom två typer av trafik, kommersiell trafik och avtalstrafik (som upphandlas i konkurrens av Trafikverket eller av regionala trafikhuvudmän). SJ driver både kommersiell trafik och avtalstrafik på affärsmässiga grunder i konkurrens med andra tågoperatörer samt med bil, flyg och buss. Bolaget har inget samhällsuppdrag som riksdagen har beslutat om.

Ekonomiska mål

I budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 24) lämnade regeringen en återrapport om SJ AB och riksdagens tillkännagivande från hösten 2015 om förvaltningen av SJ (bet. 2015/16:NU4). I tillkännagivandet framhöll utskottet att regeringen bör omvärdera sina prioriteringar till SJ AB och att regeringen inom ramen för SJ AB:s ekonomiska mål bör agera på ett mer ansvarsfullt sätt.

I återrapporten anförde regeringen att SJ under senare år uppvisat en god utveckling ur såväl ett verksamhetsmässigt som ett ekonomiskt perspektiv. Under den senaste femårsperioden har bolaget investerat knappt 3 miljarder kronor i verksamheten. Till följd av bolagets goda konkurrensförmåga och marknadens tillväxt har investeringarna samt de utdelningar som gjorts till ägaren ändå inte medfört att bolagets skuldsättning nått målintervallet. Regeringen konstaterade vidare att investeringsplanen om totalt ca 9 miljarder kronor, som omfattar en total uppgradering av X 2000-flottan, inköp av nya snabbtåg samt renovering av nattågsflottan, på ett par års sikt bedöms medföra att SJ AB:s kapitalstruktur blir i enlighet med ägarens mål. Regeringen avsåg därför inte att vidta några ytterligare åtgärder med anledning av tillkännagivandet. I och med denna redovisning ansåg regeringen att tillkännagivandet var färdigbehandlat. Utskottet hade ingen annan uppfattning (bet. 2017/18:NU1).

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har vid flera tidigare tillfällen, senast hösten 2018 (bet. 2018/19:NU4), avstyrkt motionsyrkanden om ett förändrat avkastningskrav för SJ. Utskottet har vid dessa tillfällen påmint bl.a. om de ekonomiska mål som tidigare antagits på SJ:s bolagsstämma och om bakgrunden till varför staten fastställer ekonomiska mål för vissa statliga bolag. När frågan behandlades av riksdagen senast framfördes andra uppfattningar i en reservation och två särskilda yttranden av företrädare i utskottet för Sverigedemokraterna och Vänsterpartiet.

Sveaskog AB

Bakgrund

Sveaskog AB är Sveriges största skogsägare och förvaltar totalt ca 4 miljoner hektar mark. Bolagets skogsinnehav är spritt över hela Sverige men har sin tyngdpunkt i norra Sverige. Bolaget bedriver ett långsiktigt hållbart skogsbruk bl.a. genom att avsätta 20 procent av den produktiva skogsmarken som naturvårdsareal. Inom ramen för detta har bolaget också etablerat totalt 37 ekoparker runt om i Sverige.

Riksdagen fattade våren 2010 beslut om förändrat uppdrag för Sveaskog AB (prop. 2009/10:169, bet. 2009/10:NU22). Innebörden av beslutet är att bolagets verksamhet ska bedrivas på affärsmässig grund och generera marknadsmässig avkastning. Bolaget ska vara en oberoende aktör med

kämverksamhet inom skogsbruk utan egna stora intressen som slutanvändare av skogsråvara. Sveaskog bör också kunna bedriva närliggande verksamhet om det bidrar till att öka bolagets avkastning.

Sveaskog har ett samhällsuppdrag avseende ett markförsäljningsprogram och det har pågått sedan 2002. Uppdraget är ett resultat av två riksdagsbeslut (prop. 2001/02:39, bet. 2001/02:NU7 och prop. 2009/10:169, bet. 2009/10:NU22) enligt vilka Sveaskog genom försäljning av mark ska förstärka enskilt jord- och skogsbruk, framför allt i glesbygd. Försäljningarna ska fortgå till dess att 10 procent av det markinnehav Sveaskog hade vid bolagets bildande 2002 är avyttrat. Våren 2010 justerades Sveaskogs uppdrag, bl.a. så att markförsäljningen även fortsättningsvis skulle ske på marknadsmässiga villkor och möjliggöra omarronderingar och tillköp för enskilt skogsbruk, särskilt i glesbygd. Under 2018 sålde Sveaskog 18 681 hektar mark inom markförsäljningsprogrammet och hade årsskiftet 2018/19 sålt totalt 8,78 procent av sitt skogsinnehav enligt programmet.

Tidigare riksdagsbehandling

När det gäller frågan om hur Sveaskog tillämpar anpassad avverkning runt naturreservat kan nämnas att utskottet vid ett flertal tillfällen, senast hösten 2018 (bet. 2018/19:NU4), med hänvisning till hur de statliga bolagen styrs avstyrkt yrkanden om att bolaget ska upphöra med sådan avverkning. Yrkandena har följts upp i reservationer av företrädare för Sverigedemokraterna. Ett enigt utskott avstyrkte vid samma tillfälle även motionsyrkanden om att Sveaskog bör avyttra sitt ägande i bolaget Sunpine och att bolagets naturvårdsinventeringar bör offentliggöras.

Riksdagen har vidare vid flera tidigare tillfällen avslagit motionsyrkanden som innehåller förslag om att det statliga ägandet av skog ska samlas i ett bolag. Så skedde senast hösten 2018 (bet. 2018/19:NU4), bl.a. mot bakgrund av det utskottet anförde om Sveaskogs uppdrag. I utskottets betänkande framfördes en avvikande uppfattning i en reservation av företrädare i utskottet för Vänsterpartiet.

Vattenfall AB

Bakgrund

Riksdagen beslutade i juni 2010 att godkänna att uppdraget för Vattenfall skulle förtydligas i enlighet med det som regeringen hade föreslagit (prop. 2009/10:179, bet. 2009/10:NU23). Detta innebär att Vattenfall ska generera en marknadsmässig avkastning genom att affärsmässigt bedriva energiverksamhet så att bolaget är ett av de bolag som leder utvecklingen mot en miljömässigt hållbar energiproduktion. I betänkandet framhöll utskottet att en ledande position i koldioxideffektiv teknik och hållbar energiproduktion är en viktig komponent för framtida värdeskapande för Vattenfall.

Som en följd av riksdagens beslut antogs en ny bolagsordning för Vattenfall vid en extra bolagsstämma i augusti 2010. Enligt denna (§ 3) är föremålet för

bolagets verksamhet att generera en marknadsmässig avkastning genom att direkt eller genom dotter- och intressebolag

- affärsmässigt bedriva energiverksamhet så att bolaget är ett av de bolag som leder utvecklingen mot en miljömässigt hållbar energiproduktion
- tillhandahålla och bedriva handel med produkter och tjänster inom områden som befrämjar, stöder eller kompletterar energiverksamheten, företrädesvis inom data- och telekommunikationsområdena samt abonnemangsrelaterade produkter och tjänster
- bedriva entreprenad- och konsultverksamhet inom främst energiområdet
- äga och förvalta dels fastigheter, dels aktier och andra värdepapper med anknytning till nämnda verksamheter
- för koncernens räkning bedriva kapital- och likviditetsförvaltning samt handel med värdepapper

samt att bedriva därmed förenlig verksamhet.

Ekonomiska mål

Vid en extra bolagsstämma i december 2017 beslutades nya ekonomiska mål för Vattenfall. Enligt bolaget möjliggör de nya målen ökade investeringar i förnybara energislag och bidrar till bolagets långsiktiga mål att bli fossilfritt inom en generation. De nya målen innebär bl.a. ett lägre avkastningskrav och att nettoskuldssättningsgraden har tagits bort.

Vissa kärnkraftsreaktorer

Mot bakgrund av marknadsförutsättningarna och ökade kostnader fattade Vattenfall våren 2015 ett inriktningsbeslut om en förtida stängning av Ringhals kärnkraftsreaktorer 1 och 2 under perioden 2018–2020. Ett formellt beslut om stängning har senare tagits av Ringhals styrelse.

Vattenfalls utveckling i förhållande till EU:s 2020-mål

I samband med att Vattenfalls uppdrag förtydligades 2010 uttalade utskottet vikten av att regeringen fortlöpande informerar riksdagen om Vattenfalls utveckling och verksamhet med EU:s 2020-mål som referenspunkt. År 2015 konstaterade Riksrevisionen att regeringens återrapportering inte i tillräcklig omfattning behandlat bolagets strategier, utveckling och bidrag till EU:s 2020-mål (RiR 2015:6). Regeringen återrapporterar därefter om Vattenfalls utveckling i den årliga skrivelsen till riksdagen.

Tidigare riksdagsbehandling

Motionsyrkanden med förslag om uppdrag och mål avstyrktes av utskottet senast hösten 2018 (bet. 2018/19:NU4). Bland dessa yrkanden fanns bl.a. förslag om att den förtida avvecklingen av kärnkraftsreaktorerna Ringhals 1 och 2 bör stoppas och att en översyn av Vattenfalls uppdrag bör göras mot bakgrund av ändrade förhållanden på den svenska och den europeiska energimarknaden. Utskottet framhöll i sitt ställningstagande bl.a. att det inte finns några skäl för riksdagen att ta initiativ för att ändra Vattenfalls uppdrag.

Utskottets ställningstagande

Inledning

Utskottets ställningstagande när det gäller förvaltningen av vissa statliga företag redovisas under följande rubriker:

- Ekonomiska mål för SJ AB
- Genomförande av förändrat avkastningskrav för SJ AB
- Sveaskog AB:s uppdrag och verksamhet
- Vattenfall AB:s uppdrag och verksamhet
- Vattenfall AB och kärnkraft
- Vissa övriga statligt ägda företags uppdrag och verksamhet.

Ekonomiska mål för SJ AB

I motionerna 2019/20:385 (SD), 2019/20:615 (SD) och 2019/20:1623 (V) förordas tillkännagivanden om förändringar av SJ AB:s ekonomiska mål. Som framgår av det föregående har utskottet vid flera tillfällen avstyrkt identiska motionsyrkanden om en förändring av de ekonomiska målen för SJ, senast hösten 2018. Utskottet har påmint om att en viktig utgångspunkt när de ekonomiska målen för de statliga bolagen fastställs är ägarens kostnad för eget kapital. Det är denna kostnad som ytterst avgör om staten som ägare får en rimlig och marknadsmässig kompensation för det risktagande som ägandet i ett bolag innebär. Utskottet har också framhållit att kostnaden för eget kapital är ett golv för lönsamhetsmålet, eftersom en avkastning som systematiskt understiger kapitalkostnaden innebär att värde förstörs för staten som ägare. Utskottet påminde samtidigt bl.a. om de ekonomiska mål som antogs vid SJ:s bolagsstämma i april 2014. Utskottet ser ingen anledning att ändra uppfattning i denna fråga och avstyrker därmed de nämnda motionerna i berörda delar.

Genomförande av förändrat avkastningskrav för SJ AB

Utskottet avser inte att förorda något tillkännagivande om att ett förändrat avkastningskrav för SJ AB bör vara genomfört senast vid SJ:s bolagsstämma 2021.

Därmed avstyrks motion 2019/20:1623 (V) i denna del.

Sveaskog AB:s uppdrag och verksamhet

I flera motioner som behandlas i detta avsnitt förordas tillkännagivanden om att Sveaskogs uppdrag bör ändras i olika avseenden. I motionerna 2019/20:1019 (M), 2019/20:1842 (V), 2019/20:2667 (M) och 2019/20:2760 (KD) föreslås bl.a. att Sveaskog ska stå för ersättningsmark, att markförsäljningsprogrammet ska tas bort och att bolaget i stället ska öka sitt skogsinnehav samt att bolaget genom ett nytt samhällsuppdrag ytterligare ska minska sitt skogsinnehav. I motionerna 2019/20:1549 (MP) och 2019/20:1842 (V) finns

vidare förslag om att utgångspunkten för Sveaskogs verksamhet bör vara en annan än affärsmässighet.

När det gäller Sveaskogs uppdrag vill utskottet påminna om att Sveaskog i enlighet med det uppdrag som riksdagen beslutade om 2010 ska bedriva sin verksamhet på affärsmässig grund och generera marknadsmässig avkastning. Bolaget ska enligt uppdraget vara en oberoende aktör med kärnverksamhet inom skogsbruk utan egna stora intressen som slutanvändare av skogsråvara. Sveaskog bör också kunna bedriva närliggande verksamhet om det bidrar till att öka bolagets avkastning.

Utskottet vill även påminna om att riksdagen (2002 och 2010) gett Sveaskog i uppdrag att sälja en del av sitt skogsinnehav för att förstärka enskilt jord- och skogsbruk, framför allt i glesbygd. Som framgår av det föregående har bolaget sålt knappt 9 procent (av totalt 10 procent) av sitt skogsinnehav enligt det nämnda markförsäljningsprogrammet.

Som redovisats i det föregående är Sveaskog Sveriges största skogsägare och förvaltar ca 14 procent av Sveriges skogsmark. Bolaget bedriver ett långsiktigt hållbart skogsbruk, bl.a. genom att avsätta 20 procent av den produktiva skogsmarken som naturvårdsareal. Inom ramen för detta har bolaget etablerat 37 s.k. ekoparker runt om i Sverige. När det gäller förvaltningen av dessa parker vill utskottet på en övergripande nivå instämma i det som framgår av motion 2019/20:2133 (S, C), dvs. att det kan finnas utvecklingspotential i hur dessa parker kan skapa regionala mervärden. Även om utskottet inte är berett att ta några initiativ till att förorda ett tillkännagivande om att ändra Sveaskogs uppdrag för att tillgodose det som anförs i den nyssnämnda motionen, vill utskottet ändå peka på att det kan finnas möjligheter att dessa ekoparker kan bidra till att skapa ekonomiska värden i framför allt glesbygdskommuner, exempelvis via satsningar på natur- och ekoturism. Utskottet ser heller inga skäl att förorda att riksdagen ändrar Sveaskogs uppdrag för att tillgodose det som framförs i de övriga nämnda motionerna.

Vidare framförs i motion 2019/20:1842 (V) att det statliga ägandet av skog ska samlas i ett bolag med hållbart brukande som främsta mål. Utöver det som utskottet nyss anfört om Sveaskogs uppdrag vill utskottet tillägga att det tidigare, som redovisats, vid flera tillfällen behandlat och avstyrkt identiska motionsyrkanden. Utskottet har vid dessa tillfällen hänvisat till bolagets uppdrag och hur dess verksamhet bedrivs. Utskottet kan inte se någon anledning att nu inta någon annan ståndpunkt.

Andra förslag som rör Sveaskogs verksamhet läggs fram i motionerna 2019/20:21 (SD) och 2019/20:540 (SD). Förslagen i dessa motioner rör dels bolagets avverkningsstrategier runt Tivedens nationalpark, dels Sveaskogs deläggande i företaget Sunpine AB. Även i motionerna 2019/20:561 (S) och 2019/20:1549 (MP) förordas tillkännagivanden om Sveaskogs verksamhet, nämligen att bolaget bör utveckla sitt arbete med turism i vissa områden och att bolaget bör offentliggöra de naturvårdsinventeringar som görs i samband med avverkningsplaner. Utskottet har vid flera tidigare tillfällen behandlat motionsyrkanden som rör Sveaskogs verksamhet och då framhållit att sådana

frågor inte är något som riksdagen bör uttala sig om. Utskottet vidhåller denna uppfattning och vill påminna om att Sveaskog är ett statligt ägt bolag som agerar på marknadsmässiga villkor och att det är bolagsledningen som ansvarar för frågor som rör den löpande verksamheten och operativa beslut. När det gäller de naturvårdsbedömningar som avses i en av de aktuella motionerna noterar utskottet att dessa redovisas på bolagets webbplats. Utskottet ser följaktligen inga skäl till att riksdagen ska agera i dessa frågor.

Därmed avstyrker utskottet samtliga nämnda motioner i berörda delar.

Vattenfall AB:s uppdrag och verksamhet

När det gäller Vattenfall AB:s uppdrag och mål begärs tillkännagivanden i ett flertal motioner. I motion 2019/20:549 (SD) förordas ett tillkännagivande om en översyn av Vattenfalls uppdrag mot bakgrund av bl.a. ändrade förhållanden på den svenska och den europeiska energimarknaden, och i motion 2019/20:1842 (V) anförs att en ny portalparagraf bör införas i bolagsordningen och att riksdagen bör tillkänna det för regeringen. Med anledning av nyssnämnda motioner vill utskottet påminna om att riksdagen våren 2010, som redovisats, fattade beslut om ett förtydligt uppdrag för Vattenfall. Innebörden av detta är att bolaget ska generera en marknadsmässig avkastning genom att affärsmässigt bedriva energiverksamhet så att bolaget är ett av de bolag som leder utvecklingen mot en miljömässigt hållbar energiproduktion.

Utskottet kan dessutom konstatera att ytterligare steg för att styra bolaget inom ramen för uppdraget togs i december 2017 genom att nya ekonomiska mål beslutades vid en extra bolagsstämma. Enligt bolaget möjliggör de nya målen ökade investeringar i förnybara energislag och bidrar till bolagets långsiktiga mål att bli fossilfritt inom en generation.

Utskottet har, som redovisats, vid tidigare tillfällen avstyrkt liknande motionsyrkanden om Vattenfalls uppdrag och då framfört att det inte finns några skäl för riksdagen att ta initiativ för att ändra detta. Utskottet ser inga skäl att ändra denna uppfattning.

Frågor som rör Vattenfalls verksamhet lyfts i motionerna 2019/20:1139 (M) och 2019/20:1842 (V). I den förstnämnda motionen anförs bl.a. att bolaget bör placera sitt huvudkontor närmare sina produktionsenheter och att bolaget i högre grad bör samverka med universitet och högskolor i Norrland med inriktning på nya energikällor. I den sistnämnda motionen förordas att Vattenfall ska få i uppdrag att utreda investeringskostnaderna för att återföra ett ekologiskt hållbart flöde av vatten till den torrlagda delen av Lilla Luleälven.

Utöver det som utskottet nyss anfört om Vattenfalls uppdrag och att bolaget i enlighet med detta bedriver sin verksamhet på affärsmässiga grunder, vill utskottet med anledning av dessa motioner även påminna om de nya ekonomiska mål för bolaget som beslutades vid en extra bolagsstämma 2017. Enligt bolaget möjliggör de nya målen ökade investeringar i förnybara energislag och bidrar till bolagets långsiktiga mål att bli fossilfritt inom en generation. Vidare vill utskottet påminna om att de statligt ägda bolagen är

självständiga juridiska personer, där det högsta beslutande organet är bolagsstämman. Enligt aktiebolagslagen ansvarar styrelsen för bolagets organisation och förvaltningen av dess angelägenheter och ska, liksom bolagets ledning, se till bolagets bästa. Utskottet har därför ingen avsikt att förorda att riksdagen gör några uttalanden om hur bolaget ska bedriva sin verksamhet. Utskottet har även, som framgår av det föregående, vid tidigare tillfällen avstyrkt identiska och liknande motionsyrkanden och då framfört att det inte finns några skäl för riksdagen att ta initiativ för att ändra Vattenfalls uppdrag för att tillgodose motionärernas förslag. Utskottet ser inga skäl att nu göra någon annan bedömning.

Därmed avstyrks samtliga nämnda motioner i berörda delar.

Vattenfall AB och kärnkraft

I motion 2019/20:549 (SD) förordas tillkännagivanden om dels att avvecklingen av kärnkraftsreaktorerna Ringhals 1 och 2 ska stoppas, dels att Vattenfall inte ska åläggas några restriktioner för att planera, förbereda eller bygga ny kärnkraft.

Mot bakgrund av det som anförs i motionen vill utskottet åter påminna om innehållet i Vattenfalls uppdrag som beslutades av riksdagen 2010. Som utskottet tidigare i betänkandet framfört innebär uppdraget bl.a. att Vattenfall ska bedriva sin verksamhet på affärsmässiga grunder. Vattenfall verkar dessutom på en konkurrensutsatt marknad och beslut som bolaget fattar på marknadsmässiga grunder – i enlighet med uppdraget – bör riksdagen enligt utskottets uppfattning inte uttala sig om. Utskottet vill även påminna om att de statligt ägda bolagen är självständiga juridiska personer, där det högsta beslutande organet är bolagsstämman. Enligt aktiebolagslagen ansvarar styrelsen för bolagets organisation och förvaltningen av dess angelägenheter och ska, liksom bolagets ledning, se till bolagets bästa.

Utskottet avser därmed inte att förorda några tillkännagivanden så som föreslås i den nämnda motionen, som avstyrks i berörda delar.

Vissa övriga statligt ägda företags uppdrag och verksamhet

I det följande ska utskottet ta ställning till olika motionsyrkanden som rör vissa av de övriga företag som finns i den statliga bolagsportföljen. När det till att börja med gäller det statligt ägda Research Institutes of Sweden AB (Rise) förordas ett tillkännagivande i motion 2019/20:620 (SD) om att staten bör satsa på bolaget. Som framgår av det föregående är Rise ett oberoende, statligt forskningsinstitut som erbjuder unik expertis och ett hundratal test- och demonstrationsmiljöer för framtidssäkra teknologier, produkter och tjänster. Utskottet ser ingen nödvändighet av att förorda något tillkännagivande så som föreslås i den nämnda motionen och vill i sammanhanget framhålla att uppdragsmål och nya ekonomiska mål för bolaget fastställdes under 2018.

Ett annat företag som berörs är det statliga gruv- och mineralbolaget LKAB. I motion 2019/20:366 (SD) begärs ett tillkännagivande om att bolagets

ägardirektiv ska ändras så att vikten av fortlöpande prospektering tydliggörs. Utskottet har behandlat likalydande motionsyrkanden vid upprepade tillfällen och då uttalat att prospektering är en fråga som rör bolagets operativa verksamhet och inte är en fråga för riksdagen att avgöra. Utskottet vidhåller denna uppfattning och ser heller ingen anledning att föreslå att bolagets uppdrag ändras. Utskottet är därmed inte berett att förorda något tillkännagivande i enlighet med det som motionärerna begär.

Denna ståndpunkt intar utskottet även när det gäller förslagen i motion 2019/20:1564 (MP) om att AB Göta kanalbolag bör ta hänsyn till ålen och ekoturism i samband med renoveringen av Göta kanal. Utskottet avser därmed inte att förorda att riksdagen gör några tillkännagivanden i enlighet med det som framförs i den aktuella motionen.

Samtliga aktuella motioner avstyrks härmed i berörda delar.

Statens ägande av vissa företag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om statens ägande i Svenska Spel AB, Telia Company AB och vissa övriga statliga företag. Utskottet hänvisar bl.a. till de försäljningsbemyndiganden som finns och till grundläggande principer om förvaltning och avyttring av statens egendom.

Jämför reservation 15 (M, SD, L) och 16 (SD) samt särskilt yttrande 3 (V).

Motionerna

Erik Bengtzboe (M) skriver i motion 2018/19:2011 att staten bör granska aktörerna på spelmarknaden, inte vara en av dem. Därför bör den del av Svenska Spel som agerar på den konkurrensutsatta spelmarknaden säljas. Bolaget bör säljas i delar för att undvika att bolaget får en alltför marknadsdominerande ställning.

I kommittémotion 2019/20:3047 av Lotta Finstorp m.fl. (M) anförs att den nya spelmarknaden leder till att det måste finnas en tydlig gränsdragning när det gäller statens agerande via Svenska Spel. Motionärerna menar att Svenska Spel behöver delas upp i två strikt åtskilda företag där de konkurrensutsatta spelformerna koncentreras i ett av bolagen och de monopolistiska spelformerna i ett annat (yrkande 1). När Svenska Spel delats upp i två företag finns enligt motionen inga rimliga orsaker till att staten ska verka på en konkurrensutsatt marknad. Den del av Svenska Spel som kommer att verka på den konkurrensutsatta marknaden bör därför i nästa steg säljas (yrkande 2).

Ida Drougge (M) anför i motion 2019/20:2375 att flygmarknaden har utvecklats sedan SAS grundades och är i dag en globalt konkurrensutsatt marknad. Motionären anser att staten bör sälja sitt aktieinnehav i SAS AB dels

för att statliga bolag per automatik agerar marknadsstörande, dels för att staten har en viktig kontrollfunktion på marknaden för flygtrafik.

I motion 2019/20:2376 föreslår Ida Drougge (M) att riksdagen ska uppmana regeringen att sälja Sveaskog AB, företrädesvis i mindre delar så att det möjliggörs för många privata ägare att köpa bolagets skog med god arrondering som resultat. Enligt motionären bör staten ta ansvar för ett hållbart skogsbruk genom lagstiftning och kontroller, inte genom att agera storägare via Sveaskog AB.

I kommittémotion 2019/20:390 framför Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) att staten som ägare av Telia bör verka för att bolaget delas upp i två delar – it-infrastruktur och telekomverksamhet. Motionärerna anför vidare att riksdagen i ett sådant fall bör ge regeringen ett bemyndigande att avyttra ägandet i telekomverksamheten.

Jimmy Ståhl m.fl. (SD) anför i motion 2019/20:613 att viss infrastruktur som har nationellt säkerhetsintresse inte bör kunna säljas av staten. Vid en avyttring av statliga bolag som innehar infrastruktur av nationellt intresse ska sådana delar av det aktuella bolaget behållas av staten, enligt motionärerna. Vid en eventuell utförsäljning av Telia Company AB bör bolaget därför delas upp så att samhällsviktig it-infrastruktur kan behållas av staten (yrkande 4).

I motion 2019/20:3141 av Markus Wiechel och Mikael Strandman (båda SD) anförts att riksdagen bör uppmana regeringen att sälja sitt aktieinnehav i SAS AB. Som skäl anges dels att flygmarknaden präglas av stark konkurrens och inte bör störas av statliga aktörer, dels att det inte är rimligt att staten äger ett bolag som man också ska övervaka (yrkande 1). I motionen anförts vidare att ägandet i Orio AB är ett tydligt exempel på när staten lägger sig i näringslivet och skapar en osund konkurrenssituation på en marknad. Motionärerna menar att riksdagen därför bör uppmana regeringen att avveckla sitt ägande i Orio (yrkande 2). I motionen anförts även att statens ägande i Telia rimmar illa med ambitionen att företag ska kunna konkurrera på lika villkor på en marknad. Regeringen bör enligt motionärerna därför uppmanas att minska statens ägande i Telia (yrkande 3). Av motionen framgår avslutningsvis att konkurrens även bör eftersträvas på fordonsbesiktningmarknaden. Regeringen bör enligt motionärerna därför verka för en successiv försäljning av AB Svensk Bilprovning med målet att minst två aktörer ska finnas på de orter där försäljningen sker (yrkande 4).

Vissa kompletterande uppgifter

Aktualiteten i statens bolagsinnehav

Under den föregående mandatperioden granskade Riksrevisionen regeringens arbete med att bedöma och upprätthålla aktualiteten i motiv, syfte och mål med de statliga bolagsinnehaven. Granskningen redovisades i rapporten Statens bolagsinnehav – Aktualiteten i det statliga bolagsinnehavet (RiR 2017:1). I skrivelse 2016/17:184 gick den dåvarande regeringen igenom rapporten och

redovisade sin bedömning av Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer samt vilka åtgärder som vidtagits med anledning av rapporten.

Den dåvarande regeringen uppgav i skrivelsen att det för staten som aktiv och professionell ägare ingår att pröva skälen för fortsatt statligt ägande liksom att överväga samtliga bolags olika uppdrag och inriktning. Som ett resultat av denna prövning överlämnade regeringen våren 2017 propositionen Statligt ägda bolag i omvandling (prop. 2016/17:181) till riksdagen. På grundval av den analys som gjorts av de statligt ägda bolagen föreslog regeringen i propositionen att statens innehav i Apoteksgruppen i Sverige Holding, Metria och Swedish National Road Consulting skulle avyttras. Regeringen föreslog vidare en avveckling och likvidation av Swedish National Road Consulting om avyttring inte var möjlig. Vidare föreslog regeringen en avveckling och likvidation av Swedesurvey för att överföra delar av verksamheten i bolaget till Lantmäteriet. Riksdagen antog regeringens förslag i juni 2017 (bet. 2016/17:NU24). Propositionen behandlade därmed flera av de bolag som Riksrevisionen lyfter fram i sin rapport.

Om regeringen vid något senare tillfälle skulle finna att det saknas skäl för statligt ägande i något eller några bolag angav den dåvarande regeringen att den skulle återkomma till riksdagen för att söka riksdagens mandat att avyttra eller avveckla bolagen i fråga.

Utskottet behandlade regeringens skrivelse hösten 2017 (bet. 2017/18:NU4) och ett enigt utskott framhöll dels att det finns åsiktsskillnader mellan företrädarna för olika partier i utskottet när det gäller det statliga företagsägandet, dels vikten av att man genomlyser den statliga bolagsportföljen för att det ska finnas ett gott underlag inför olika beslut om ägande och förvaltning av de statliga bolagen. Utskottet föreslog därmed att riksdagen skulle lägga regeringens skrivelse till handlingarna.

Orio AB

Orio AB utvecklar, tillverkar, förvärvar och säljer reservdelar och tillbehör till motorfordon samt utvecklar och säljer logistiktjänster. Bolaget bildades 2009 i samband med att Saab Automobile AB ansökte om lån från Europeiska investeringsbanken (EIB), med svenska staten som garant för lånet. Dotterbolaget Saab Automobile Parts AB sattes som pant och övertogs av svenska staten från konkursboet efter att Saab Automobile ansökt om konkurs. Bolaget är sedan december 2012 helägt av svenska staten. Orios huvudverksamhet är att förse de ca 700 000 Saabbilar som finns på ca 60 marknader med Saabs originaldelar.

SAS AB

Bakgrund

Våren 2010 beslutade riksdagen att ge regeringen bemyndigande att minska statens ägande i SAS AB (prop. 2009/10:121, bet. 2009/10:FiU35, ytr.

2009/10:NU2y). I sitt yttrande till finansutskottet anförde näringsutskottet att riksdagens bemyndigande att minska ägandet i SAS ska uppfattas som ett tydligt besked om statens inställning till försäljning inom överskådlig tid och underströk vikten av att en försäljning sker i ordnade former när det finns en seriös köpare. Finansutskottet delade näringsutskottets uppfattning.

Minskning av statens ägande

I ett auktionsförfarande hösten 2016 sålde staten 13,8 miljoner stamaktier i SAS. Genom försäljningen minskade statens ägarandel från ca 21,4 procent till ca 17,2 procent av antalet stamaktier.

Under hösten 2017 kallade SAS till en extra bolagsstämma där styrelsen bemyndigades att genomföra en nyemission av stamaktier mot bakgrund av att bolaget skulle stärka det egna kapitalet i syfte att få bättre villkor för finansiering av kommande flygplansinvesteringar och refinansiering av kommande låneförfall, samt möjliggöra eventuell framtida inlösen av preferensaktier. Svenska staten uttryckte sitt stöd för förslaget, och nyemissionen genomfördes på marknadsmässiga villkor. Svenska staten tecknade inte aktier i denna nyemission varför statens ägarandel sjönk från 17,2 procent till 14,8 procent.

Svenska Spel AB

En ny spelreglering trädde i kraft den 1 januari 2019 (prop. 2017/18:220, bet. 2017/18:KrU8 och bet. 2017/18:FiU45), vilket bl.a. ledde till att ensamrätten för vissa spel har upphört, att ett licenssystem har införts och att nya skatte regler gäller. Med licensen följer också ett utökat konsument- och spelansvar när det gäller bl.a. kundregistrering, marknadsföring, bonusar och spelgränser. Spelverksamhet ska enligt den nya regleringen vara lämplig ur allmän synpunkt samt bedrivs på ett sunt och säkert sätt, under offentlig kontroll. Det ställs krav på ett starkt konsumentskydd, och de negativa konsekvenserna av spelande ska begränsas.

Spelmarknaden har genom den nya lagen delats upp mellan en fullt konkurrensutsatt del, som främst omfattar spel online och vadhållning, en del som förbehålls spel för allmännyttiga ändamål, som främst omfattar lotterier och bingo, samt en del som förbehålls staten, som omfattar de statliga kasinona och spel på värdeautomater. För att anordna spel krävs en licens som utfärdas av den nyligen inrättade myndigheten Spelinspektionen. Det innebär att alla bolag som tillhandahåller spel till kunder i Sverige numera omfattas av samma regler och tillsyn. Per den 18 april 2019 har 80 bolag beviljats licenser.

I samband med omregleringen på spelmarknaden förändrades konkurrenssituationen i grunden. Svenska Spels marknadserbjudande förändrades också. Bolaget fick licens för spel inom områden som tidigare varit stängda, t.ex. nätkasino och hästsport.

Enligt regeringens skrivelse 2019 års redogörelse för företag med statligt ägande har Svenska Spels verksamhet under 2018 till stor del präglats av anpassning inför omregleringen. Svenska Spel är dock fortfarande en sammanhållen koncern med koncerngemensamma funktioner, men för att anpassa

bolaget till den nya spelregleringen har spelverksamheten delats upp i olika bolag och affärsområden med separata spelkonton och kunddatabaser. Affärsområde Tur omfattar nummerspel och lotter, medan affärsområde Sport & Casino erbjuder sportspel, nätkasino, nätpoker och nätingo. Spel på land-baserade kasinon och värdeautomater har samlats under affärsområde Casino Cosmopol & Vegas.

Svenska Spel har i den delen av spelmarknaden som är förbehållen staten fått i uppdrag att erbjuda

- spelverksamhet på fysiska kasinon
- spel på värdeautomater på andra platser än kasinon.

AB Svensk Bilprovning

AB Svensk Bilprovning (Bilprovningen) erbjuder rådgivning om och kontroll av motorfordons trafiksäkerhet, miljöpåverkan och driftsekonomi. Bilprovningen driver sedan 2013 en affärsmässig verksamhet på en avreglerad marknad. Våren 2010 konkurrensutsattes fordonsbesiktningmarknaden, vilket innebar att nya aktörer kunde ansöka om ackreditering för att besiktiga fordon (prop. 2009/10:32, bet. 2009/10:TU8). Under 2012 genomfördes försäljningar av delar av Bilprovningens stationsnät till nya aktörer i enlighet med det mandat som tidigare beslutats av riksdagen (prop. 2009/10:54, bet. 2009/10:NU10). Efter att cirka två tredjedelar av stationsnätet har sålts är det kvarvarande Bilprovningen ett statligt helägt bolag.

Telia Company AB

Bakgrund

När det gäller statens ägande av dåvarande Telia AB och senare Telia Sonera AB kan nämnas att riksdagen våren 2001, efter initiativ av utskottet, beslutade att bemyndiga regeringen att utan begränsningar kunna förändra statens ägande i dåvarande Telia (bet. 2000/01:NU11). Detta bemyndigande ersatte det bemyndigande som riksdagen våren 2000, på regeringens förslag, hade lämnat och som avsåg att regeringen fick minska statens ägande i Telia till lägst 51 procent av samtliga aktier (prop. 1999/2000:84, bet. 1999/2000:NU18). I en reservation (V) till utskottets initiativ våren 2001 föreslogs att riksdagen skulle avslå utskottets begäran.

Våren 2007 beslutade riksdagen att ge regeringen ett bemyndigande att utöver kontanter få ta emot aktier eller andra former av tillgångar som likvid vid en försäljning av aktier i Telia Sonera AB och att avyttra dessa tillgångar (prop. 2006/07:57, bet. 2006/07:NU16). Riksdagen godkände också att de kostnader som uppkommer för staten i samband med försäljning av aktier i bolaget får avräknas mot försäljningsintäkterna. Frågan om tillgången till Telia Soneras accessnät var en viktig fråga i utskottets beredning av ärendet. Utskottet förutsatte att det skulle ges utrymme och förutsättningar att beakta resultatet av ett då pågående reform- och utredningsarbete inom området elektroniska

kommunikationer, så att en konkurrensneutral tillgång till accessnätet skulle kunna säkras. I en reservation (S, V, MP) avvisades regeringens förslag, och reservanterna efterfrågade en redogörelse för olika handlingsalternativ när det gäller att åstadkomma en separering av accessnätet från Telia Soneras övriga verksamhet.

Riksdagen antog våren 2008, på regeringens förslag, en ändring i lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation (prop. 2007/08:73, bet. 2007/08:TU13). Därmed gavs Post- och telestyrelsen (PTS) ytterligare möjligheter att ingripa för att öka konkurrensen på bredbandsmarknaden, genom att förplikta en dominerande operatör att skilja den verksamhet som förvaltar, driver och tillhandahåller det s.k. kopparaccessnätet från operatörens övriga verksamhet. Den dominerande operatören, som var Telia Sonera, behöll dock äganderätten till kopparaccessnätet. Genom en sådan förpliktelse om s.k. funktionell separation skulle alla aktörer kunna få tillgång till kopparaccessnätet på lika villkor.

Våren 2011 återkallade riksdagen, med anledning av ett par motioner, det bemyndigande som riksdagen lämnade 2001 om dåvarande Telia AB och de bemyndiganden som riksdagen lämnade våren 2007 om Telia Sonera AB och gjorde ett tillkännagivande om accessnätet (bet. 2010/11:NU7). I detta sammanhang anförde näringsutskottet följande:

Slutligen vill utskottet när det gäller statens ägande av aktier i Telia Sonera framhålla att bl.a. frågan om accessnätet är av stor vikt. Riksdagen bör därför uppmana regeringen att återkomma till riksdagen med en redogörelse för olika handlingsalternativ för att åstadkomma en separering av accessnätet från Telia Soneras övriga verksamhet. Utskottet föreslår samtidigt att riksdagen ska inskränka regeringens mandat att ytterligare minska ägandet vad gäller detta företag.

Sammanfattningsvis anser utskottet att riksdagen bör fatta följande beslut:

— — —

Riksdagen återkallar det bemyndigande som riksdagen lämnade våren 2001 avseende dåvarande Telia AB (bet. 2000/01:NU11, rskr. 2000/01:272) och de bemyndiganden som riksdagen lämnade våren 2007 avseende Telia Sonera AB (bet. 2006/07:NU16 förslagspunkterna 2 a–c, rskr. 2006/07:217) och tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anför om accessnätet.

Företrädare i utskottet för Moderaterna, Centerpartiet, Kristdemokraterna och dåvarande Folkpartiet reserverade sig mot beslutet.

Mot bakgrund av vad utskottet anförde om att regeringen skulle återkomma till riksdagen med en redogörelse för handlingsalternativ när det gällde separation av Telia Soneras accessnät (bet. 2010/11:NU7) lämnades en sådan redogörelse i budgetpropositionen för 2013 (prop. 2012/13:1 utg.omr. 24). I återrapporten framförde regeringen följande:

TeliaSonera har separerat sin nätverksamhet från övrig verksamhet genom bildandet av Skanova. Om PTS bedömer det som otillräckligt för en långsiktigt hållbar konkurrens på marknaden kan myndigheten ändå besluta om en funktionell separation av TeliaSoneras nätverksamhet i enlighet med LEK. Regeringens bedömning är att en strukturell separation

av det kopparbaserade accessnätet är en långtgående åtgärd som inte synbarligen medför några positiva effekter på marknaden. Andra aktörers tillträde till accessnätet omhändertas genom regleringen och den kontroll PTS utför. Därutöver bedömer regeringen att en strukturell separation av kopparnätet inte nödvändigtvis skulle bidra till att upprätthålla nuvarande och framtida behov av nätkapacitet i glesbygden.

Utskottet noterade regeringens återrapportering under hösten 2012 (bet. 2012/13:NU1).

Telia Companys förvärv av Bonnier Broadcasting AB

Under hösten 2019 slutfördes Telia Companys tidigare aviserade förvärv av bolaget Bonnier Broadcasting AB från Bonnier AB. Bonnier Broadcasting är ett av Nordens största tv-bolag och innefattar såväl reklam-tv via ägande av TV4 AB som betal-tv via bolaget C More Entertainment AB. Även finska MTV ingår i Bonnier Broadcasting. Bolagets verksamhet är främst inriktad på att utveckla rörligt innehåll för olika plattformar.

Tidigare riksdagsbehandling

Våren 2019 behandlade och biföll utskottet regeringens proposition Återköpsprogram av aktier i Telia Company AB (prop. 2018/19:40, bet. 2018/19:NU9). Förslagen i propositionen innebar att regeringen får möjlighet att förändra statens ägande i Telia inom ramen för det återköpsprogram av aktier som bolaget avsåg att genomföra.

Utskottet föreslog samtidigt att riksdagen riktar ett tillkännagivande till regeringen med anledning av fyra följdmotioner om att staten bör avveckla sitt ägande i Telia på sikt. Utskottet ansåg att regeringen ska genomföra en översyn av möjligheterna för staten att på sikt avyttra sitt ägande i Telia och underströk att en sådan översyn ska innefatta en noggrann analys av vilka åtgärder som kan och behöver vidtas när det gäller ägande och förvaltning av den samhällsviktiga infrastruktur som finns i bolaget. Utskottet förtydligade samtidigt att ett sådant tillkännagivande inte påverkar regeringens möjligheter att avyttra statens aktier enligt förslagen i propositionen, eller det tidigare riksdagsbeslutet om att inskränka regeringens möjligheter att avyttra aktierna i Telia. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag.

I en reservation framförde företrädare i utskottet för Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet att riksdagen inte borde göra något tillkännagivande. Företrädare i utskottet för Sverigedemokraterna stod bakom utskottets förslag till riksdagsbeslut men förordade en annan motivering.

Regeringen har ännu inte återkommit till riksdagen med anledning av tillkännagivandet.

Utskottets ställningstagande

Inledning

Utskottets ställningstagande när det gäller statens ägande av vissa företag redovisas under följande rubriker:

- Statens ägande av Svenska Spel AB
- Statens ägande av Telia Company AB
- Statens ägande av vissa övriga företag.

Statens ägande av Svenska Spel AB

Som redovisats trädde en ny spelreglering i kraft den 1 januari 2019. Bland annat upphörde ensamrätten för vissa spel, och ett licenssystem infördes. Spelmarknaden har genom den nya regleringen delats upp mellan en fullt konkurrensutsatt del (som främst omfattar spel online och vadhållning), en del som förbehålls spel för allmännyttiga ändamål (som främst omfattar lotterier och bingo) och en del som förbehålls staten (som omfattar de statliga kasinona och spel på värdeautomater). Som framgår av det föregående har det statliga Svenska Spel AB på flera sätt förändrat sin verksamhet för att anpassa sig till den nya spelmarknaden. Utskottet kan dock konstatera att Svenska Spel fortfarande är en sammanhållen koncern med koncerngemensamma funktioner men att spelverksamheten har delats upp i olika bolag och affärsområden med separata spelkonton och kunddatabaser.

Mot denna bakgrund ser utskottet inga skäl att förorda några tillkännagivanden om att förändra statens ägande av Svenska Spel så som förordas i motionerna 2018/19:2011 (M) och 2019/20:3047 (M). Dessa motioner avstyrks härmed.

Statens ägande av Telia Company AB

I motionerna 2019/20:390 (SD), 2019/20:613 (SD) och 2019/20:3141 (SD) förordas tillkännagivanden om att regeringen bör sälja hela eller delar av statens aktieinnehav i Telia Company AB. I den förstnämnda motionen anförs att Telia, mot bakgrund av bolagets förvärv av Bonnier Broadcasting AB, bör delas upp i en it-infrastrukturdel och en telekomverksamhetsdel. Den sistnämnda verksamhetsdelen bör därefter säljas.

När det gäller statens ägande av Telia Company vill utskottet framhålla att det våren 2019 behandlade liknande yrkanden (bet. 2018/19:NU9). I betänkandet föreslog utskottet att riksdagen skulle rikta ett tillkännagivande till regeringen om att staten bör avveckla sitt ägande i Telia på sikt. Utskottet ansåg att regeringen skulle genomföra en översyn av möjligheterna för staten att på sikt avyttra sitt ägande i Telia och underströk att en sådan översyn ska innefatta en noggrann analys av vilka åtgärder som kan och behöver vidtas när det gäller ägande och förvaltning av den samhällsviktiga infrastruktur som finns i bolaget. Som redovisats fanns det olika uppfattningar i utskottet om huruvida ett tillkännagivande skulle förordas. Mot bakgrund av Telias då aviserade förvärv av andra mediebolag uttrycktes i betänkandet emellertid en gemensam uppfattning om att ett ökat statligt inflytande på den svenska mediemarknaden inte är önskvärt. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag.

Eftersom regeringen ännu inte har återkommit till riksdagen med anledning av det ovannämnda tillkännagivandet ser utskottet inga skäl att på nytt förorda några uttalanden från riksdagen i frågan.

De nämnda motionerna avstyrks härmed i berörda delar.

Statens ägande av vissa övriga företag

I motionerna 2019/20:2375 (M), 2019/20:2376 (M) och 2019/20:3141 (SD) förordas tillkännagivanden om att staten bör minska eller avveckla sitt ägande i flera olika företag. Det handlar om bolagen AB Svensk Bilprovning, Orio AB, SAS AB och Sveaskog AB. Mot bakgrund av det som framförs i de aktuella motionerna vill utskottet påminna om att det övergripande målet för regeringens förvaltning av de statligt ägda bolagen är att bolagen ska skapa värde och i förekommande fall att de särskilt beslutade samhällsuppdragen utförs väl. För att åstadkomma detta är det viktigt att ge bolagen förutsättningar och möjligheter att utvecklas och fortsätta konkurrera på sina marknader samt att staten är en aktiv, professionell ägare med fokus på långsiktigt värdeskapande. För staten som aktiv och professionell ägare ingår det att pröva skälen för fortsatt statligt ägande liksom att överväga samtliga bolags olika uppdrag och inriktning. Utskottet noterar att en försäljning av statens andelar i SAS har inletts och att regeringen under den förra mandatperioden fått bemyndiganden att sälja flera statliga bolag. Utskottet vill betona vikten av att skälen för varför staten äger vissa företag prövas kontinuerligt. Vidare vill utskottet understryka att regeringen behöver riksdagens bemyndigande för att genomföra en försäljning eller på annat sätt minska statens ägarandel i företag där staten har hälften eller mer än hälften av rösterna för samtliga aktier eller andelar. Som redovisats finns sådana bemyndiganden endast för vissa av de företag som berörs i de aktuella motionerna. I övrigt vill utskottet framhålla att all försäljning av statlig egendom ska ske på affärsmässiga grunder. En eventuell försäljning av statens aktier måste därför anpassas till respektive bolags förutsättningar och till det rådande marknadsläget så att bästa möjliga affärsmässiga utfall kan uppnås.

Utskottet är inte berett att förorda några tillkännagivanden så som föreslås i de aktuella motionerna, som därmed avstyrks i berörda delar.

Reservationer

1. Statens långsiktiga ägande och förvaltning av företag, punkt 2 (M, C, KD, L)

av Lars Hjälmered (M), Helena Lindahl (C), Lotta Olsson (M), Camilla Brodin (KD), Arman Teimouri (L), Ann-Sofie Lifvenhage (M) och Rickard Nordin (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2019/20:45 av Per Schöldberg m.fl. (C),
2019/20:54 av Camilla Brodin m.fl. (KD),
2019/20:55 av Lars Hjälmered m.fl. (M),
2019/20:1965 av Joar Forssell (L) och
2019/20:2677 av Lars Hjälmered m.fl. (M) yrkandena 30–32.

Ställningstagande

Vi kan inledningsvis konstatera att staten är en stor företagsägare och kommer att vara under det under en överskådlig tid framöver. Detta faktum ställer höga krav på tydliga principer när det gäller bolagsförvaltningen. Det är av stor vikt att statens roll som lagstiftare och ägare hålls isär och sköts på ett professionellt sätt. Vi vill också peka på vikten av att de statliga bolagen ska ha fokus på att skapa långsiktiga värden och att staten ska vara en aktiv, professionell och ansvarsfull ägare. För att åstadkomma detta är det bl.a. viktigt att ge bolagen förutsättningar och möjligheter att utvecklas och fortsätta konkurrera på sina marknader. Där bolag verkar på en konkurrensutsatt marknad, enligt marknadsmässiga krav, ska effektiv konkurrens säkerställas. I de fall där bolagen har ett samhällsuppdrag ska detta utföras väl. Det är viktigt att dessa uppdrag redovisas tydligt och är styrande för bolagens verksamhet.

Vi vill vidare framhålla att de bolag som ägs av staten ska präglas av öppenhet och föredömlighet. Vi menar därför att de statliga bolagen ska vara föregångare när det gäller hållbarhetsfrågor som t.ex. jämställdhet, miljö och socialt ansvarstagande och leva upp till de internationella riktlinjer som finns på området.

Vår principiella uppfattning är dock att statens uppgift normalt bör vara att ange de ramar och regler som ska gälla för näringslivet och företagen, inte att äga och driva bolag. Staten bör därför minska eller avveckla sitt företagsägande om sådana förändringar leder till bättre fungerande marknader eller en

mer effektiv samhällsservice. Regeringen bör enligt vår mening därför agera för att avveckla det statliga ägandet i bolag som inte har ett särskilt samhällsupdrag som är svårt att klara på annat sätt eller som är viktiga från en strategisk och säkerhetspolitisk utgångspunkt. Vi vill dock understryka att all försäljning av statlig egendom ska ske affärsmässigt.

Vi anser att riksdagen bör ställa sig bakom det som här anförts och tillkännage detta för regeringen. Härmed tillstyrks motionerna 2019/20:45 (C), 2019/20:54 (KD), 2019/20:55 (M) och 2019/20:2677 (M) i berörda delar. Vid ett beslut från riksdagen i linje med det anförda får även motion 2019/20:1965 (L) anses tillgodosedd och tillstyrks.

2. Övrigt om förvaltningen av statligt ägda företag, punkt 3 (SD)

av Mattias Bäckström Johansson (SD), Tobias Andersson (SD) och Eric Palmqvist (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion 2019/20:388 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2 samt avslår motionerna 2019/20:924 av Maria Strömkvist och Roza Güclü Hedin (båda S), 2019/20:1842 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 1–4, 2019/20:2306 av Ida Karkiainen m.fl. (S), 2019/20:2712 av Lars Püss och Ulrika Jörgensen (båda M) yrkande 2, 2019/20:2853 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkande 3 och 2019/20:3251 av Emil Källström m.fl. (C) yrkande 24.

Ställningstagande

Vi kan inledningsvis konstatera att många viktiga svenska samhällsfunktioner i dag bedrivs i bolagsform med staten som hel- eller delägare och att dessa bolag generellt verkar på konkurrensutsatta marknader. Vi är anhängare av ett fortsatt statligt engagemang för att bibehålla statens inflytande genom ägande. I vissa fall förvaltar statliga bolag viktiga naturresurser, och det statliga ägandet är en garant för att värdet kommer de svenska medborgarna till del. Vi ser inte utförsäljningar av statens egendom som ett ideologiskt självändamål, men det kan emellertid finnas statliga innehav som under vissa omständigheter kan reduceras då det statliga ägandet inte medför någon nytta för medborgarna. Statligt engagemang i centrala samhällsfunktioner anser vi

stärker Sverige som nation vid extraordinära händelser, såsom finanskriser, handelsblockader och internationella konflikter. Om bolagen drivs enligt marknadsmässiga principer, vilket som regel bör vara fallet, stärks statens kassa genom aktieutdelning. Genom ett visst statligt ägande bibehålls också en demokratisk dimension kring vissa etiska frågor som t.ex. kan röra korruption och miljöförstöring. Politiker bör emellertid utöva inflytande över statens bolag med varsamhet, och god lönsamhet bör prioriteras högt.

När det i övrigt gäller förvaltningen av de statliga bolagen vill vi i detta sammanhang särskilt framhålla att vi är kritiska mot regeringens mål att andelen av vardera könet i de statliga bolagens styrelser ska vara minst 40 procent. Vi motsätter oss alla former av sådan kvotering och s.k. positiv särbehandling på grund av kön och anser att all förekomst av detta inom ramen för offentlig verksamhet bör upphöra. Vi menar att varje individ ska bedömas utifrån sina personliga egenskaper, och vägen dit kan aldrig gå genom särbehandling på grund av kön. Utöver det faktum att all s.k. positiv särbehandling av en grupp samtidigt är negativ särbehandling av någon annan förstärker en sådan behandling synen på människor som representanter för en grupp snarare än representanter för sig själva. Vi anser därför att målet om en jämn könsfördelning i de statliga bolagens styrelser ska tas bort.

Vi anser att riksdagen bör ställa sig bakom det som vi här har anfört och tydliggöra dessa ståndpunkter i ett tillkännagivande till regeringen. Motion 2019/20:388 (SD) tillstyrks därmed. Övriga aktuella motionsyrkanden avstyrks.

3. Övrigt om förvaltningen av statligt ägda företag, punkt 3 (C)

av Helena Lindahl (C) och Rickard Nordin (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion 2019/20:3251 av Emil Källström m.fl. (C) yrkande 24 och avslår motionerna 2019/20:388 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2, 2019/20:924 av Maria Strömkvist och Roza Güclü Hedin (båda S), 2019/20:1842 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 1–4, 2019/20:2306 av Ida Karkiainen m.fl. (S), 2019/20:2712 av Lars Püss och Ulrika Jörgensen (båda M) yrkande 2 och 2019/20:2853 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkande 3.

Ställningstagande

I likhet med vad som anförs i motion 2019/20:3251 (C) är vi förespråkare av en politik som ger hela Sverige möjligheter att utvecklas. En sådan politik spänner över många olika områden och i den nämnda motionen framförs en rad åtgärder inom flera områden, för att regionerna ska ges möjligheter att växa och utvecklas efter sina särskilda förutsättningar. I detta sammanhang vill vi även påpeka att de statliga bolagen bör användas för att stärka hela landet. Som vi framfört tidigare i betänkandet bör staten agera för att avveckla sitt ägande i bolag som inte har ett särskilt samhällsuppdrag som är svårt att klara på annat sätt eller som är viktigt från en strategisk och säkerhetspolitisk utgångspunkt. Vi konstaterade dock samtidigt att staten är en stor företagsägare och kommer att vara det under en överskådlig tid framöver samt att detta faktum ställer höga krav på tydliga principer när det gäller bolagsförvaltningen. Vi pekade också på vikten av att de statliga bolagen ska ha fokus på att skapa långsiktiga värden och att staten ska vara en aktiv, professionell och ansvarsfull ägare.

Med detta sagt menar vi att det genom bolagsförvaltningen finns ett utrymme för staten att låta de statliga bolagen bidra till den regionala utvecklingen för att hela Sverige ska leva. Vi vill att riksdagen ställer sig bakom denna uppfattning och i ett tillkännagivande uppmanar regeringen att se över hur det regionala ansvaret hos de statliga bolagen kan tydliggöras och stärkas. Vid ett sådant beslut från riksdagen får den nämnda motionen anses tillgodosedd i berörd del och tillstyrks följaktligen i denna del. Övriga aktuella motionsyrkanden avstyrks.

4. Övrigt om förvaltningen av statligt ägda företag, punkt 3 (V)

av Birger Lahti (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2019/20:1842 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkande 1 och
avslår motionerna
2019/20:388 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2,
2019/20:924 av Maria Strömkvist och Roza Güclü Hedin (båda S),
2019/20:1842 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 2–4,
2019/20:2306 av Ida Karkiainen m.fl. (S),
2019/20:2712 av Lars Püss och Ulrika Jörgensen (båda M) yrkande 2,
2019/20:2853 av Jonas Eriksson m.fl. (MP) yrkande 3 och
2019/20:3251 av Emil Källström m.fl. (C) yrkande 24.

Ställningstagande

Staten står i dag som ägare till 46 bolag med tyngdpunkt inom basindustri och energi. De flesta bolag är vinstdrivande och omkring hälften har särskilt beslutade samhällsuppdrag. Jag vill i detta sammanhang understryka vikten av att regeringen driver en offensiv statlig företagspolitik med höga ambitioner. Det statliga ägandet ska utgå från svenska förutsättningar men även följa förändringar på världsmarknaden och i omvärlden.

Jag vill inledningsvis framföra min uppfattning att staten i högre grad än vad som nu är fallet bör använda sitt ägande av statliga bolag för att tillgodose samhällsnyttiga ändamål. Jag menar att det finns flera skäl för att staten ska vara en stark ägare – eller ha monopol – inom samhällsviktiga områden. Statligt ägande behövs som en motvikt till spekulationskapitalism och kortsiktig vinstjakt, och kraven på lönsamhet i statliga bolag ska inte gå före samhällsnyttan. De statliga bolagen ska enligt min mening i stället användas aktivt för att bygga Sverige tryggare, mer jämlikt, ekologiskt hållbart, öka konkurrenskraften och inte minst för att jämna ut orättvisa skillnader mellan stad och landsbygd.

Om Sverige ska kunna hålla ihop och skapa förutsättningar för utveckling i hela landet måste det finnas likvärdiga grundläggande förutsättningar oavsett var man bor. De statliga bolagen ägs av medborgarna gemensamt och har därför enligt min mening ett särskilt ansvar för att människor i hela landet ska ha samma tillgång till service, sjukvård och andra samhällsviktiga funktioner. Jag anser därför att ägardirektiven till flera av de statliga bolagen behöver utvecklas med utgångspunkt i att samhällsnyttan alltid ska stå i fokus för ägarstrategin samtidigt som företagen ska bedrivas ekonomiskt effektivt. I de fall viktiga samhällsintressen står i konflikt med de statliga bolagens vinstkrav anser jag att målsättningen i ägarstrategin ska ses över.

Jag vill i detta sammanhang framhålla att möjligheterna till vidareförädling och ökad tillväxt inom svensk industri är stora. Både skogs-, gruv- och stålindustrin har potential att öka sin förädlingsgrad, vilket skulle öka antalet arbetstillfällen i landet, minska transporter och öka exportintäkterna. Detta är någonting som kan främjas genom en aktiv statlig styrning av de statliga företagen, ökad forskning och samverkan med det övriga näringslivet.

Förtroendet för de statliga institutionerna är avgörande för att skapa legitimitet för den demokratiska processen. Jag vill därför understryka att det är av särskild vikt att de statligt ägda företagen agerar föredömligt och med god transparens. Det har emellertid framkommit att flera verkställande direktörer för statliga bolag, exempelvis Vattenfall, SJ och Apoteket, sitter i styrelserna för Svenskt Näringsliv och dess organisationer, däribland Almega och Svensk Handel. Jag menar att detta är mycket märkligt då dessa organisationer har bedrivit omfattande kampanjer mot innehållet i regeringens politik. Särskilt paradoxalt blir detta förhållande när Svenskt Näringsliv uttalat sitt aktiva motstånd mot statliga företag i sig. Enligt en rapport från fackförbundet ST lägger de statliga bolagen enorma summor på avgifter till Svenskt Näringsliv

och jag vill framhålla att det är direkt olämpligt att näringslivets intresseorganisationer på det här sättet får en direkt gräddfil till de statliga bolagen. Samhällsägda företag bör uppträda neutralt och bör därför inte vara medlemmar i dylika intresseorganisationer.

Avslutningsvis kan jag konstatera att de statliga bolagen i dagsläget har en nära jämn könsfördelning i sina styrelser. Även andelen kvinnor som innehar rollen som styrelseordförande har ökat. Det är en positiv utveckling. Men engagemanget för ett jämställt näringsliv får inte stanna vid ledningsgrupperna. Jag menar att de statliga bolagen har ett särskilt ansvar för att ett aktivt arbete för jämställdhet ska genomsyra hela företagsstrukturen. Ett första steg i ett sådant arbete bör vara att kartlägga hur könsfördelningen inom bolagen verkligen ser ut. Det är nödvändigt att en sådan genomgång omfattar alla delar av verksamheten. Regeringen bör därför ge de statliga bolagen i uppdrag att senast vid årsskiftet 2020/21 återkomma med en kartläggning av könsfördelningen på alla nivåer i bolaget och utifrån denna komma med förslag på åtgärder för en mer jämställd verksamhet.

Det som jag här anfört bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen. Därmed tillstyrks motion 2019/20:1842 (V) i berörda delar. Övriga aktuella motionsyrkanden avstyrks.

5. Ekonomiska mål för SJ AB, punkt 4 (SD, V)

av Mattias Bäckström Johansson (SD), Birger Lahti (V), Tobias Andersson (SD) och Eric Palmqvist (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2019/20:385 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD),
2019/20:615 av Patrik Jönsson m.fl. (SD) yrkande 14 och
2019/20:1623 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 3 i denna del.

Ställningstagande

SJ AB är ett statligt helägt bolag som driver både kommersiell trafik och avtalstrafik på affärsmässiga grunder. Som för många andra statliga bolag finns beslutade ekonomiska mål för SJ, vilket i detta fall bl.a. innebär att bolaget ska dela ut en viss procent av vinsten till staten. Utformningen av detta krav leder dels till att tågtrafiken i Sverige inte utvecklas, dels till stora problem i den verksamhet som SJ bedriver. Det handlar exempelvis om att SJ:s avkastningskrav begränsar bolagets möjligheter att höja tågstandarden och öka punktligheten samt att bolaget tvingas hålla en alltför låg servicenivå

och ett begränsat utbud av resor där hela landet inte täcks in. En större del av bolagets vinst bör i stället stanna i bolaget för att verksamheten ska kunna utvecklas och för att fler ska välja att resa med tåg framför andra färdmedel. Riksdagen bör därför tillkänna för regeringen att SJ:s avkastningskrav bör förändras i linje med det anförda. Vid ett sådant beslut från riksdagen får motionerna 2019/20:385 (SD), 2019/20:615 (SD) och 2019/20:1623 (V) anses tillgodosedda i berörda delar och tillstyrks följaktligen i dessa delar.

6. Genomförande av förändrat avkastningskrav för SJ AB, punkt 5 (V)

av Birger Lahti (V).

– *Under förutsättning av bifall till reservation 5 –*

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion 2019/20:1623 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 3 i denna del.

Ställningstagande

Jag anser att regeringen snarast bör agera för att förändra avkastningskravet för SJ AB. Under förutsättning att riksdagen ställer sig bakom det som jag anfört tidigare i betänkandet om SJ:s avkastningskrav anser jag att riksdagen även bör tillkänna för regeringen att ett förändrat avkastningskrav för SJ bör vara genomfört senast vid bolagsstämman 2021.

Därmed tillstyrks motion 2019/20:1623 (V) i denna del.

7. Sveaskog AB:s uppdrag och verksamhet, punkt 6 (M)

av Lars Hjalmered (M), Lotta Olsson (M) och Ann-Sofie Lifvenhage (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion 2019/20:2667 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 10 och avslår motionerna 2019/20:21 av Dennis Dioukarev (SD),

2019/20:540 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD),
2019/20:561 av Maria Strömkvist (S),
2019/20:1019 av Sten Bergheden (M),
2019/20:1549 av Rebecka Le Moine (MP) yrkandena 1–4,
2019/20:1842 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 7–10,
2019/20:2133 av Tomas Kronståhl och Anders Åkesson (S, C) och
2019/20:2760 av Magnus Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 62.

Ställningstagande

Sveaskog AB är Sveriges största skogsägare och förvaltar ca 14 procent av Sveriges skogar. Bolagets skogsinnehav är spritt över hela Sverige men har sin tyngdpunkt i norra Sverige. Vi kan därmed konstatera att förvaltningen av detta bolag är en viktig del av den svenska skogspolitiken. Till att börja med vill vi framföra att det är viktigt att de svenska åtagandena om att skydda skog som är värdefull för den biologiska mångfalden uppfylls. Det kan göras på olika sätt, exempelvis genom formella skydd eller frivilliga avsättningar. Den svenska skogspolitiken är utformad enligt principen frihet under ansvar. Det är vår uppfattning att skogsägarna också tar ett stort ansvar, bl.a. genom att frivilligt göra stora avsättningar av skyddsvärd skog. Ser man till den produktiva skogsmarken är det faktiskt en större andel som är undantagen skogsbruk genom frivilliga avsättningar, och därmed skyddad, än som har ett formellt skydd. Tyvärr uppstår emellanåt problem med gråzoner, t.ex. i samband med att nyckelbiotoper pekas ut. Nyckelbiotoperna är inte ett formellt skydd och ger därmed inte rätt till ersättning, men de innebär i praktiken ett avverkningsförbud eftersom inga certifierade sågverk tar emot timret, vilket kan slå hårt mot den enskilda skogsägaren. Vi menar att denna situation inte är långsiktigt hållbar och vi har i andra sammanhang uttryckt vår uppfattning att en översyn av effekterna av nyckelbiotopsinventeringarna och deras konsekvenser därför bör ske. I likhet med vad som anförs i motion 2019/20:2667 (M) vill vi i detta sammanhang tydliggöra att vi har en grundläggande uppfattning att om staten inskränker ägande- eller brukanderätten ska ersättning betalas. För att förbättra möjligheten att skydda mark och samtidigt ge markägare skälig ersättning menar vi att regeringen bör se över möjligheten att inrätta ett nytt skogsbytesprogram där skogsägare ska få ersättningsmark från Sveaskog när deras skog skyddas från avverkning.

Denna ståndpunkt är något som vi anser att riksdagen bör ställa sig bakom och tillkännage för regeringen. Motion 2019/20:2667 (M) får vid ett sådant beslut från riksdagen anses tillgodosedd i berörd del och tillstyrks i denna del. Övriga aktuella motionsyrkanden avstyrks.

8. Sveaskog AB:s uppdrag och verksamhet, punkt 6 (SD)

av Mattias Bäckström Johansson (SD), Tobias Andersson (SD) och Eric Palmqvist (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2019/20:540 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) och avslår motionerna

2019/20:21 av Dennis Dioukarev (SD),

2019/20:561 av Maria Strömkvist (S),

2019/20:1019 av Sten Bergheden (M),

2019/20:1549 av Rebecka Le Moine (MP) yrkandena 1–4,

2019/20:1842 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 7–10,

2019/20:2133 av Tomas Kronståhl och Anders Åkesson (S, C),

2019/20:2667 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 10 och

2019/20:2760 av Magnus Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 62.

Ställningstagande

Sveaskog AB har beslutat att bruka 2 000 hektar skog runt Tivedens nationalpark på ett alternativt sätt och tillämpa en s.k. anpassad avverkning där. Detta får enligt vår mening betraktas som att bolaget inrättar en buffertzoner runt nationalparken. Allt började med att turister klagade på ett kalhygge några hundra meter från gränsen till Tivedens nationalpark. Det ledde till att turistföretagen vädjade till Sveaskog att de skulle förändra sitt skogsbruk för att få fler nöjda turister. Sveaskog beslutade därför nyligen att bruka 1 000 hektar skog norr om nationalparken och 1 000 hektar söder om den med anpassad avverkning där större hänsyn ska tas till naturvärden. Det blir en form av hyggesfritt skogsbruk med gallring, plockhuggning och timmerställningar. Enligt Sveaskog räknar man med att förlora 50 procent av intäkterna för skogen på att skapa dessa buffertskogar. Vi menar att skogsägare riskerar att drabbas på många håll om denna typ av buffertzoner blir vanligt förekommande. Risken är nu att även enskilda skogsbrukare i närheten av Tivedens nationalpark, men även andra naturreservat, kan tvingas att förändra sitt skogsbruk. Att Sveaskog begränsar skogsbruket på detta sätt menar vi är ett ingrepp i äganderätten. Nationalparker är inrättade för att skydda såväl mark som djurliv, men övrig mark ska kunna brukas på bästa sätt.

Därför anser vi att regeringen bör se över på vilket sätt dylika buffertzoner inrättas och därefter vidta lämpliga åtgärder för att se till att dessa inte påverkar enskildas möjligheter att bruka sin skog.

Riksdagen bör enligt vår mening rikta ett tillkännagivande till regeringen med denna innebörd. Motion 2019/20:540 (SD) tillstyrks följaktligen. Övriga aktuella motionsyrkanden avstyrks.

9. Sveaskog AB:s uppdrag och verksamhet, punkt 6 (V)

av Birger Lahti (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2019/20:1842 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 7–10 och
avslår motionerna
2019/20:21 av Dennis Dioukarev (SD),
2019/20:540 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD),
2019/20:561 av Maria Strömkvist (S),
2019/20:1019 av Sten Bergheden (M),
2019/20:1549 av Rebecka Le Moine (MP) yrkandena 1–4,
2019/20:2133 av Tomas Kronståhl och Anders Åkesson (S, C),
2019/20:2667 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 10 och
2019/20:2760 av Magnus Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 62.

Ställningstagande

Sverige är ett land med rika tillgångar på skog. Skogarna är komplexa ekosystem som levererar allt från ekosystemtjänster till natur- och kulturvärden och ekonomiska värden. Skogen spelar också en stor roll i klimatomställningen och har potential att vara en byggsten i skapandet av ett ekologiskt och socialt hållbart samhälle. Jag vill också framhålla att skogsnäringen och närliggande branscher är viktiga arbetsgivare, och på många orter är skogsindustriföretag de dominerande arbetsgivarna. Eftersom skogsindustrin är platsbunden spelar den en särskilt betydande roll även ur ett regionalt perspektiv, inte minst för landsbygdens utveckling. För att värna jobben inom skogsnäringen och kunna möta klimatutmaningarna ser jag ett stort behov av ett aktivt statligt förvaltningskap inom skogen.

Staten är i dag en stor ägare av skogsmark. Sveaskog AB är Sveriges största skogsägare och förvaltar totalt 4,1 miljoner hektar mark. Det statliga ägandet är dock spritt på många olika myndigheter och bolag. Jag menar att det statliga ägandet av skogsområden i stället bör samlas i ett bolag. Det främsta målet för det nya skogsbolaget bör vara ett hållbart brukande av skogens resurser, inte avkastning. Dagens vinstkrav gör det svårt för ett statligt bolag eller en statlig förvaltare att avstå produktiva skogar till andra intressen. Det nya bolaget bör

också åläggas att avsätta större arealer till skyddade naturområden, och i de fall där trakthyggesbruk står i konflikt med andra intressen bör man använda sig av andra lämpliga brukningsmetoder.

Vidare vill jag framhålla att statligt ägda bolag som har till uppgift att hantera naturresurser vars omloppstid kan vara upp till 100 år eller mer inte ska styras av kvartalsrapporter. Det försvårar den långsiktiga planering som är helt nödvändig för ett hållbart ägande. Avkastningskraven för sådana bolag bör i stället följa en längre tid. Därför menar jag att ägardirektiven för de statliga bolag som ansvarar för naturresurser med en längre omloppstid bör omarbetas i syfte att avkastningskraven ska följa en längre tidsperiod.

Sveaskog ska enligt sitt uppdrag från staten sälja mark tills 10 procent av den areal bolaget ägde vid bolagets bildande 2002 är avyttrad. Meningen var att försäljningen skulle leda till en ökad utveckling i glesbygd. I Riksrevisi-
ons rapport Sveaskog AB och dess uppdrag (RiR 2010:8) konstateras att re-
geringen dittills varit för passiv i sin uppföljning av bolagets olika uppdrag. Regeringen har heller inte gjort någon uppföljning av konsekvenserna av Sveaskogs markförsäljningsprogram. Jag tycker att det är anmärkningsvärt att man ännu inte har granskat hur en så omfattande försäljning av statlig egen-
dom fallit ut.

Sedan markförsäljningsprogrammet startades har Sveaskog sålt av ca 8,8 procent av totalt 10 procent. Min uppfattning är att de som köper skogen i allt mindre utsträckning är de lokala skogsbrukarna. I stället är det stora utländska företag som gör affärerna med Sveaskog. Bolagets uppdrag bör därför ändras så att markförsäljningsprogrammet tas bort.

Avslutningsvis vill jag framhålla att skydd av skog och ett stopp för utarm-
ningen av den biologiska mångfalden är en viktig del i arbetet för att förbättra miljön. Samtidigt behövs skogen för virke och bioenergiutvinning. Även turism och rekreation är värden skogen kan bidra med. Min bestämda uppfatt-
ning är att de bästa förutsättningarna för att kombinera olika intressen skapas genom att staten bedriver en aktiv skogspolitik och att det statligt ägda Sveaskog ökar sitt innehav av skog.

Det anförda är något som jag menar att riksdagen bör ställa sig bakom och tillkännage för regeringen. Härmed tillstyrks motion 2019/20:1842 (V) i be-
rörda delar. Övriga aktuella motionsyrkanden avstyrks.

10. Sveaskog AB:s uppdrag och verksamhet, punkt 6 (KD)

av Camilla Brodin (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2019/20:2760 av Magnus Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 62 och avslår motionerna
2019/20:21 av Dennis Dioukarev (SD),
2019/20:540 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD),
2019/20:561 av Maria Strömkvist (S),
2019/20:1019 av Sten Bergheden (M),
2019/20:1549 av Rebecka Le Moine (MP) yrkandena 1–4,
2019/20:1842 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 7–10,
2019/20:2133 av Tomas Kronståhl och Anders Åkesson (S, C) och
2019/20:2667 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 10.

Ställningstagande

Skogsbruket och skogsindustrin ger jobb på landsbygden och en hållbar utveckling i hela landet. Skogen ska också svara mot efterfrågan på människors behov av rekreation. De naturvärden som i dag finns i den svenska skogen, som ännu inte fått formellt skydd, finns vanligtvis på privatägda marker. Orsaken till detta är att skogsbruket på statligt ägda marker i högre grad bedrivs ”rationellt” med rent ekonomiska utgångspunkter. Den mångfald av skötsel- och brukandestilar som funnits på de enskilt ägda markerna har däremot resulterat i mer varierade naturtyper. Likt vad som anförs i motion 2019/20:2760 (KD) menar jag att privat ägande och brukande av mark stärker samhället och att ägarkoncentration, såväl privat som statlig, är ett problem. Att staten har övertagit stora delar av ägaransvaret för mark och näringsliv i Sverige innebär att många människor är beroende av politikernas välvilja i stället för att få möjlighet att lita till sin egen förmåga. En liten bit land, ett företag, en egen bostad osv. ger människan den trygghet och värdighet hon behöver för att kunna stå självständig gentemot både staten och kapitalet.

Sveaskog är den största svenska skogsägaren, och den i särklass största statliga skogsägaren. I dag uppgår Sveaskogs produktiva skogsmark till omkring 3,1 miljoner hektar. Det mesta av innehavet ligger i Norrbottens och Västerbottens län. Sveaskog fick 2010 instruktioner om att 10 procent av den areal bolaget hade 2002 (vid bolagets bildande) ska säljas av till marknadspris. Försäljningen ska anpassas så att prissättning och funktionssätt påverkas så lite som möjligt. De sålda arealerna uppgår vanligtvis till 10 000–15 000 hektar årligen. Försäljningen ska möjliggöra omarronderingar och tillköp av skogsbruk, särskilt i glesbygd. Hittills har Sveaskog sålt av närmare 9 av de 10 procent som ska säljas enligt markförsäljningsprogrammet. Det är därför dags att ge ett nytt uppdrag till Sveaskog där bolaget ska sälja 30 000 hektar skogsmark per år till privata markägare som avser att bedriva kommersiellt skogsbruk på marken. Denna uppfattning är också något som jag anser att riksdagen bör ställa sig bakom och tydliggöra i ett tillkännagivande till regeringen. Motion 2019/20:2760 (KD) tillstyrks härmed i berörd del och övriga aktuella motionsyrkanden avstyrks.

11. Vattenfall AB:s uppdrag och verksamhet, punkt 7 (SD)

av Mattias Bäckström Johansson (SD), Tobias Andersson (SD) och Eric Palmqvist (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2019/20:549 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) yrkande 1 och avslår motionerna

2019/20:1139 av Lars Beckman (M),

2019/20:1333 av Betty Malmberg (M) och

2019/20:1842 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 5 och 6.

Ställningstagande

Vi anser att Vattenfall AB:s strategi för förnybar energi bör ses över och anpassas efter rådande förhållanden på såväl den svenska som den europeiska energimarknaden. Relativt låga energipriser och lågt värde på utsläppsätter i kombination med ett enormt investeringsbehov i infrastruktur bl.a. till följd av uppförande av vindkraft kommer att resultera i långsiktigt ökade kostnader, ekonomisk osäkerhet och sviktande lönsamhet. Det kommer i sin tur att medföra ökade kostnader för staten och en negativ inverkan på svensk industris konkurrenskraft. Vi anser att Vattenfall ska generera en rimlig avkastning och att en sund ekonomisk konkurrens mellan energislagen ska råda utan subventioner som snedvrider marknaden.

Vi förordar ett system för elproduktion i Sverige som i så stor utsträckning som möjligt är oberoende av fossil energi. Elmarknaderna i norra Europa är delvis integrerade, vilket är naturligt, men Sverige bör undvika att göra sig långsiktigt beroende av importerad el. Vi vill bl.a. därför varna för en övertro på väderberoende energislag som vindkraft och solceller eftersom dessa måste kombineras med baskraft av något slag. Förutom att vi anser att Vattenfalls strategi för förnybar energi bör ses över bör bolaget även flytta fokus från expansion i utlandet till att värna den svenska elförsörjningen ur ett långsiktigt perspektiv.

Riksdagen bör tillkännage för regeringen vad som nyss anförts. Därmed tillstyrks motion 2019/20:549 (SD) i berörd del. Övriga aktuella motionsyrkanden avstyrks.

12. Vattenfall AB:s uppdrag och verksamhet, punkt 7 (V)

av Birger Lahti (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2019/20:1842 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 5 och 6 samt
avslår motionerna

2019/20:549 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) yrkande 1,

2019/20:1139 av Lars Beckman (M) och

2019/20:1333 av Betty Malmberg (M).

Ställningstagande

Som jag framfört tidigare i betänkandet menar jag att det statliga ägandet behöver utökas och utvecklas för att demokratiska beslut ska kunna styra samhällsutvecklingen. När det specifikt gäller Vattenfall AB vill jag framföra att bolagets lönsamhetskrav bör stå i bättre samklang med de miljömål som riksdagen har fastställt. Därför bör följande portalparagraf föras in i Vattenfalls bolagsordning:

Vattenfall ska fortsätta att vara ett helstatligt bolag. Vattenfall och dess dotterbolag ska bedriva energiproduktion som står i överensstämmelse med de av riksdagen antagna miljömålen. Vattenfall ska vara det ledande energiföretaget i omställningen till en ekologisk och ekonomiskt affärsmässigt uthållig energiförsörjning inom samtliga de geografiska områden, där bolaget är verksamt. Vattenfall ska genomföra en övergång till hållbar energiproduktion baserad på förnybara energikällor.

När det vidare gäller Vattenfalls vattenkraftsproduktion och bolagets uppdrag och mål vill jag påpeka att det med relativt små insatser går att kombinera en stark energiproduktion med biologisk mångfald och uppsatta miljömål. Ett exempel där man på ett bättre sätt skulle kunna kombinera de två intressena är Letsi kraftstation som ägs av Vattenfall och ligger mellan Jokkmokk och Vuollerim. För att utnyttja en högre fallhöjd och därmed öka effekten har Vattenfall tidigare valt att leda om vattnet genom en tunnel i berget. Ett beklagansvärt resultat av denna åtgärd är uppkomsten av en av Europas längsta torrlagda flodfåror på 17 kilometer. Jag menar att det emellertid finns goda möjligheter att med relativt små medel återföra ett par procent av det totala vattenflödet ovan jord och på så sätt ge liv åt älvfåran igen. Då skulle den biologiska mångfalden och fiskbeståndet kunna återskapas, vilket skulle gynna lokalsamhället. Jag anser därför att regeringen bör se till att Vattenfall utreder investeringskostnaderna för att återföra ett ekologiskt hållbart flöde av vatten till den torrlagda delen av Lilla Luleälven.

Enligt min mening är det anförda något som riksdagen bör ställa sig bakom och tillkännage för regeringen. Vid ett sådant beslut får motion 2019/20:1842 (V) anses vara tillgodosedd i berörda delar och tillstyrks i dessa delar. Övriga aktuella motionsyrkanden avstyrks.

13. Vattenfall AB och kärnkraft, punkt 8 (M, SD, KD, L)

av Lars Hjalmered (M), Mattias Bäckström Johansson (SD), Lotta Olsson (M), Tobias Andersson (SD), Camilla Brodin (KD), Arman Teimouri (L), Eric Palmqvist (SD) och Ann-Sofie Lifvenhage (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion 2019/20:549 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) yrkandena 4–6.

Ställningstagande

Tyvärr kan vi konstatera att Vattenfall beslutat att under 2019 och 2020 påbörja avställningen av kärnkraftsreaktorerna Ringhals 1 och 2. Vi menar att beslutet är ett stort hot mot leveranssäkerheten i kraftsystemet eftersom reaktorerna står för en betydande del av den svenska kraftförsörjningen. Inför vintern 2020 har Affärsverket svenska kraftnät i sina kraftbalansrapporter räknat med att Sverige inte kommer att klara effektförsörjningen på egen hand. En förtida avveckling av Ringhals 1 och 2, vilket det här är fråga om, kommer därför att försvåra effektsituationen ytterligare. Vi anser därför att staten, via sitt ägande av Vattenfall, bör se mer till landets energiförsörjning än till de ekonomiska målen i bolaget.

Redan i slutet av 2019 kommer Vattenfall att påbörja avställningen av reaktorn Ringhals 2, medan Ringhals 1 som planerat kommer att drivas till slutet av 2020. Regeringen bör därför agera genom att ge Vattenfall i ägar-direktiv att stoppa den förtida avvecklingen av kärnkraftsreaktorerna Ringhals 1 och 2.

Avslutningsvis vill vi framhålla att vi anser att det är djupt problematiskt att regeringen gett uttryck för att Vattenfalls planer på att förbereda byggandet av ny kärnkraft ska avbrytas. Vi menar att man kan dra paralleller till det s.k. tankeförbudet som infördes av en tidigare socialdemokratisk regering 1987 och som innebar att ingen får utarbeta konstruktionsritningar, beräkna kostnader, beställa utrustning eller vidta andra sådana förberedande åtgärder i syfte att inom landet uppföra en kärnkraftsreaktor. Vi vill understryka att några restriktioner för att ansöka om, undersöka eller förbereda för uppförande av ny kärnkraft inte ska åläggas Vattenfall.

Vi anser att riksdagen bör ställa sig bakom det anförda och tillkännage det för regeringen. Därmed tillstyrks motion 2019/20:549 (SD) i berörda delar.

14. Vissa övriga statligt ägda företags uppdrag och verksamhet, punkt 9 (SD)

av Mattias Bäckström Johansson (SD), Tobias Andersson (SD) och Eric Palmqvist (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anføres i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2019/20:366 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 6 och
2019/20:620 av Robert Stenkvist m.fl. (SD) yrkande 9 och
avslår motion
2019/20:1564 av Rebecka Le Moine (MP) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Inledningsvis vill vi i likhet med vad som anføres i motion 2019/20:620 (SD) understryka vikten av att Sverige har ett väl fungerande forskningsinstitut. Sverige kanaliserar mellan 85 och 90 procent av de offentligt finansierade forskningssatsningarna genom universitet och högskolor. Det är en relativt hög siffra både i ett internationellt och i ett nordeuropeiskt perspektiv. Vi menar att en del forskning bör finansieras genom ett statligt forskningsinstitut. Sverige har ett embryo till ett sådant institut – Research Institutes of Sweden AB (Rise). Rise är statens ägarbolag för delägande i svenska industriforskningsinstitut, som samarbetar med institutens övriga ägare från industrisidan kring struktur- och ägarfrågor. Syftet är att förnya och förstärka institutens roll i det svenska innovationssystemet. Vi menar att det är nödvändigt att riksdagen i ett tillkännagivande uppmanar regeringen att ge Rise möjlighet att utöka sin verksamhet och utveckla kvaliteten i sina satsningar som ett led i strävan att främja företagsnära, tillväxtdrivande forskning.

Vidare vill vi framhålla att Sverige måste driva en mer aktiv gruvpolitik. Vi menar att det finns ett ömsesidigt intresse mellan staten och gruvnäringen, och vi vill stimulera och bidra till gruvnäringens tillväxt på flera sätt. En del i en mer aktiv gruvpolitik är enligt vår mening att det statligt ägda LKAB får ändrade ägardirektiv. Riksdagen bör därför tillkännage för regeringen att LKAB:s ägardirektiv ska ändras så att vikten av fortlöpande prospektering tydliggörs.

Om riksdagen beslutar i enlighet med det anförda får motionerna 2019/20:366 (SD) och 2019/20:620 (SD) anses vara tillgodosedda i berörda delar och tillstyrks följaktligen i dessa delar.

15. Statens ägande av Svenska Spel AB, punkt 10 (M, SD, L)

av Lars Hjälmered (M), Mattias Bäckström Johansson (SD), Lotta Olsson (M), Tobias Andersson (SD), Arman Teimouri (L), Eric Palmqvist (SD) och Ann-Sofie Lifvenhage (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna 2018/19:2011 av Erik Bengtzboe (M) och 2019/20:3047 av Lotta Finstorp m.fl. (M) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

I och med omregleringen av den svenska spelmarknaden har staten fått en ännu viktigare roll i att utöva tillsyn över spelmarknaden än tidigare. Uppdraget har ålagts Spelinspektionen, tidigare Lotteriinspektionen, som tilldelar licenser men också utövar tillsyn. Att en rad spelbolag redan efter en kort tid har blivit av med sina licenser eller fått kännbara böter eller viten visar att tillsynen fungerar och att Spelinspektionen har de muskler som krävs.

Vi vill dock framhålla att givet de nya regler som gäller på spelmarknaden måste det finnas en tydlig gränsdragning när det gäller statens agerande, dels på den konkurrensutsatta delen, dels där det fortfarande råder monopol. Att staten måste värna tydliga principer när den bedriver företagsverksamhet är något som vi även tidigare framfört i betänkandet.

Vi vill i detta sammanhang framhålla att det i den utredning som låg till grund för förslagen om en omreglerad spelmarknad (En omreglerad spelmarknad, SOU 2017:30) föreslogs att Svenska Spel AB skulle delas upp i två strikt åtskilda företag. Detta anser vi vara fullt rimligt och menar att regeringen bör gå vidare med en närmare analys av hur detta ska gå till. Vår uppfattning är att spel som fortfarande är monopoliserade, såsom landbaserade kasinon och värdeautomatspel, även fortsättningsvis bör bedrivas i Svenska Spels regi. Däremot finns det inga skäl för staten att via Svenska Spel agera på den konkurrensutsatta spelmarknaden. Svenska Spel bör därför delas upp i två bolag, och den del som verkar på den konkurrensutsatta marknaden bör därefter säljas.

Denna uppfattning bör riksdagen tydliggöra för regeringen i ett tillkännagivande. Därmed tillstyrks motion 2019/20:3047 (M) i berörda delar. Vid ett

riksdagsbeslut i linje med det anförda får även motion 2018/19:2011 (M) anses bli tillgodosedd och tillstyrks.

16. Statens ägande av Telia Company AB, punkt 11 (SD)

av Mattias Bäckström Johansson (SD), Tobias Andersson (SD) och Eric Palmqvist (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2019/20:390 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) och
2019/20:613 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD) yrkande 4 och
bifaller delvis motion
2019/20:3141 av Markus Wiechel och Mikael Strandman (båda SD) yrkande
3.

Ställningstagande

När det gäller statens deläggande i Telia Company kan vi konstatera att bolaget sommaren 2018 meddelade att man hade för avsikt att förvärva mediebolaget Bonnier Broadcasting, där bl.a. TV4 och C More ingick. Affären har godkänts ur konkurrenshänseende av EU-kommissionen och genomfördes under hösten 2019. Vi vill understryka att vi är starkt kritiska till köpet eftersom staten därmed – som ägare av Telia – indirekt blir ägare av ytterligare marksänd tv. Detta är ett medieområde där staten sedan tidigare har kontrollen över public service-tv. Även om regeringen inte planerar att politiskt styra de statsägda kanalerna blir resultatet av affären att staten riskerar att uppfattas som avsändare av i praktiken alla marksända kanaler. I sammanhanget vill vi särskilt påpeka att en sådan stark statlig dominans av marksänd television inte är något som brukar förknippas med västerländska demokratier. Vi är av uppfattningen att svenska medier ska vara fria och oberoende, vilket åstadkoms genom ett medielandskap som präglas av flera privata aktörer och en sund konkurrens. Vi menar dessutom att telekomverksamhet generellt inte är något som staten bör syssla med och att denna del i Telia därför bör separeras från bolagets övriga verksamhet. Ett första steg i en sådan process är att regeringen gör en översyn och noggrann analys av hur statens ägande i Telia kan avvecklas. Syftet med en sådan översyn bör vara att bolaget ska delas upp i en it-infrastrukturdel och en telekomverksamhetsdel (där bl.a. Bonnier Broadcastings verksamhet ingår), varefter den senare delen bör avyttras. Telia äger och förvaltar samtidigt säkerhetspolitiskt betydelsefull infrastruktur och vi vill

understryka att staten genom ägande även fortsättningsvis ska ha inflytande över denna infrastruktur.

Som framgår tidigare i betänkandet ställde sig företrädare för Sverigedemokraterna i utskottet våren 2019 bakom riksdagens tillkännagivande om att staten på sikt bör minska sitt ägande i Telia. I betänkandet framhöll dessa företrädare – i likhet med det nu anförda – dock i första hand att Telia bör delas upp och att telekomverksamheten därefter bör avyttras. Eftersom Telias förvärv av Bonnier Broadcasting nu är genomfört och regeringen fortfarande inte har återkommit till riksdagen med anledning av tillkännagivandet, ser vi det som angeläget att riksdagen ännu en gång påtalar betydelsen av en uppdelning av bolaget för regeringen. Vi vill därför att riksdagen tillkännager det anförda för regeringen.

Därmed tillstyrks motionerna 2019/20:390 (SD) och 2019/20:613 (SD) i berörda delar. Vid ett beslut från riksdagen i linje med det som föreslås i dessa motioner får även motion 2019/20:3141 (SD) anses vara delvis tillgodosedd i berörd del och tillstyrks i denna del.

Särskilda yttranden

1. Ekonomiska mål för SJ AB, punkt 4 (SD)

Mattias Bäckström Johansson (SD), Tobias Andersson (SD) och Eric Palmqvist (SD) anför:

Som framgår av vårt tidigare ställningstagande står vi bakom det som anförts om ett förändrat avkastningskrav för SJ AB. I detta särskilda yttrande vill vi dock utveckla bakgrunden till vår ståndpunkt i frågan.

Ett ökat resande med tåg är av stor vikt för att exempelvis nå klimatpolitiska mål. Avgörande för att resenärer ska välja tåg framför andra färdmedel är att det ska vara lätt att köpa biljetter och att tågen kommer i tid. Standarden på tågvarnarna måste vara hög med olika komfortalternativ att välja på, och servicen och utbudet ombord ska upplevas som tillfredsställande. Från SJ:s sida kräver detta god och regelbunden service, städning och emellanåt uppgradering och införskaffande av nya fordon.

Vidare vill vi understryka att persontågstrafiken bör vara tillgänglig i så stora delar av landet som möjligt. Vi menar att det statligt ägda SJ är den aktör som ska bedriva sådan trafik även på sträckor där andra aktörer inte ser någon möjlighet till lönsam trafik. Ett aktuellt exempel är natttågstrafiken mellan Stockholm och Malmö som hotas av nedläggning för att den inte anses lönsam. Det kan även nämnas att SJ inte bedrev någon trafik på Väst kustbanan under många år, eftersom det var en omöjlig affär för bolaget att kunna konkurrera med Öresundstågen som subventionerades av skattemedel.

SJ ägs av den svenska staten och har ett uppdrag att bedriva lönsam persontrafik. Vi menar att de problem med tågtrafiken som redovisats ovan hänger samman med de ekonomiska mål som beslutats för SJ. Trots att dessa mål reviderades för några år sedan ser vi att problemen kvarstår. Därför har vi i det föregående förordat ett tillkännagivande om att avkastningskravet för SJ bör förändras.

2. Ekonomiska mål för SJ AB, punkt 4 (V)

Birger Lahti (V) anför:

Som framgår av mitt tidigare ställningstagande står jag bakom det som anförts om ett förändrat avkastningskrav för SJ AB. Som också framgår av det föregående menar jag att ett förändrat avkastningskrav bör vara genomfört senast vid SJ:s bolagsstämma 2021. Jag vill i detta särskilda yttrande utveckla min syn på vilka problem som det nu gällande avkastningskravet medför och varför jag anser att kravet bör förändras.

Inledningsvis vill jag framhålla att en väl fungerande infrastruktur är avgörande för både industri, export, regional utveckling och människors resande. En fungerande och väl utbyggd tågtrafik som sätter resenären i

centrum är enligt min uppfattning av central betydelse för att uppnå ett hållbart transportsystem för hela landet. För en sådan inriktning krävs att SJ ges förutsättningar att prioritera samhällsnytta före kortsiktiga vinstintressen.

SJ är ett bolag som av staten är ålagt att skapa företagsekonomisk vinst och har därutöver ett avkastningskrav som innebär att staten kräver utdelning till statskassan på den redovisade nettovinsten. Som jag ser det leder avkastningskravet till ett starkt fokus på att skapa vinst. SJ tvingas därmed se till marknadsandelar och snäv vinstmaximering, vilket gör att resenärernas behov prioriteras ned. Bolaget har på senare tid exempelvis tagit bort försäljningen av utlandsresor över disk och dragit ned på sovvagnstrafiken.

Avkastningskravet missgynnar även den regionala utvecklingen, eftersom SJ tvingas prioritera bort lågtrafikerade sträckor. Många resenärer måste därför välja flyg eller bil i stället. Effekten är helt orimlig om man vill minska klimatpåverkan. Om SJ inte hade haft ett avkastningskrav och så höga lönsamhetsmål skulle bolaget t.ex. ha kunnat sänka priserna på biljetter och förbättra servicen och därmed prioritera samhällsnyttan.

Jag vill här framhålla att Vänsterpartiets långsiktiga mål för SJ är att bolagets vinst ska användas för att prioritera samhällsnytta med sänkta biljettpriser och förbättrad service. Det skulle bidra till att fler kan åka kollektivt och till en minskad miljö- och klimatpåverkan.

3. Statens ägande av Telia Company AB, punkt 11 (V)

Birger Lahti (V) anför:

Jag har i det föregående ställt mig bakom utskottets ställningstagande om att avstyrka motionsyrkanden som rör statens ägande i Telia Company AB. Mot bakgrund av utskottets resonemang vill jag i detta särskilda yttrande tydliggöra min uppfattning i frågan. Jag menar att en avyttring av Telia i dagsläget inte är att föredra och att en eventuell uppstyckning av bolaget måste föregås av en grundlig risk- och konsekvensanalys. Telia är ett företag som är väsentligt för Sveriges digitaliseringsarbete och som tillhandahåller teknik för många avgörande funktioner och organisationer i samhället. Bland annat har Telia en viktig funktion i Sveriges totalförsvaret där man tillhandahåller strukturer för kommunikation som inte bör kontrolleras av utländska intressen. Därför menar jag att en avyttring av statens ägande i bolaget inte bör förespråkas i dagsläget.

När det gäller Telias förvärv av mediebolaget Bonnier Broadcasting AB menar jag att affären är mycket tveksam eftersom den medför trovärdighetsproblem för bolaget och får monopolliknande konsekvenser på mediemarknaden. Detta ser vi redan i dag effekterna av när tusentals abonnenter drabbas av nedsläckningen av TV4 på grund av förhandlingar som rasat ihop. Jag vill dock påpeka att Telia är ett börsnoterat bolag där staten är minoritetsägare, och det högsta beslutande organet är bolagets stämma. Telias förvärv är därmed inte styrt av staten. Jag menar dock att det är tydligt att Telias förvärv av Bonnier Broadcasting borde ha föregåtts av en politisk diskussion.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2018/19:140 2019 års redogörelse för företag med statligt ägande.

Följdmotionerna

2019/20:45 av Per Schöldberg m.fl. (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över sitt ägande i statliga bolag som inte har ett särskilt samhällsuppdrag eller som är strategiskt eller säkerhetspolitiskt viktiga och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:54 av Camilla Brodin m.fl. (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över möjligheterna att sälja statliga bolag som inte har ett särskilt samhällsuppdrag som är svårt att klara på annat sätt eller är strategiskt eller säkerhetspolitiskt viktiga och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:55 av Lars Hjälmered m.fl. (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över möjligheterna att sälja statliga bolag som inte har ett särskilt samhällsuppdrag som är svårt att klara på annat sätt eller är strategiskt eller säkerhetspolitiskt viktiga och tillkännager detta för regeringen.

Motion från allmänna motionstiden 2018/19

2018/19:2011 av Erik Bengtzboe (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avreglera spelmarknaden och sälja Svenska Spel och tillkännager detta för regeringen.

Motioner från allmänna motionstiden 2019/20

2019/20:21 av Dennis Dioukarev (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avyttra indirekt statligt ägande i företaget Sunpine och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:366 av Eric Palmqvist m.fl. (SD):

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om LKAB och prospektering och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:385 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att se över statens finansiella mål för SJ AB, som bör sänkas, och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:388 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om statligt ägande och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringens mål om minst 40 procent av vardera kön i statliga bolagsstyrelser som hållbarhetsmål bör tas bort och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:390 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten som ägare ska verka för att Telia Company AB delas upp i två delar: samhällsviktig infrastruktur respektive telekomverksamhet, där regeringen ges ett bemyndigande att avyttra ägandet i telekomverksamheten, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2019/20:540 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Sveaskogs bildande av buffertzoner runt naturreservat samt nationalparker och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:549 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av uppdraget för statligt ägda Vattenfall AB och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Vattenfall AB i ägardirektiv att stoppa den förtida avvecklingen av Ringhals 1 och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Vattenfall AB i ägardirektiv att stoppa den förtida avvecklingen av Ringhals 2 och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Vattenfall AB inte ska åläggas några restriktioner när det gäller att

planera, förbereda eller bygga ny kärnkraft och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:561 av Maria Strömkvist (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att undersöka möjligheterna för Sveaskog att leva upp till sitt nationella uppdrag att tillhandahålla områden såväl för den nationella befolkningen som för utländska besökare och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:613 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utförsäljning av Telia och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:615 av Patrik Jönsson m.fl. (SD):

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att se över statens finansiella mål för SJ AB, som bör sänkas, och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:620 av Robert Stenkvist m.fl. (SD):

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att satsa på forskningsinstitutet Rise och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:924 av Maria Strömkvist och Roza Güclü Hedin (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att undersöka möjligheterna för nya ägardirektiv i motionens anda och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:1019 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att öka försäljningen av skogsmark från Sveaskog och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:1139 av Lars Beckman (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om överskottet från vattenkraften och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:1333 av Betty Malmberg (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett förtydligande av Vattenfalls ägardirektiv då det gäller produktionen och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:1549 av Rebecka Le Moine (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sveaskogs bolagsordning bör kompletteras med ett krav på att verksamheten ska ske inom ramen för miljö kvalitetsmålet Levande skogar och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sveaskogs mål för skyddade områden om 20 procent (exklusive naturhänsyn i produktionsskogen) ska vara ett minimikrav som utgår från naturvärden, med en god geografisk spridning, och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sveaskog bör ges ett ägardirektiv där det tydliggörs att Sveaskog ska vara föregångare i hållbart skogsbruk och visa stor naturhänsyn, bl.a. genom utveckling av ett ekosystembaserat, hyggesfritt skogsbruk, och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sveaskog ska offentliggöra sina naturvärdesinventeringar och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:1564 av Rebecka Le Moine (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Göta kanal 2.0 bör inkludera i sitt uppdrag att värna och hjälpa den internationellt hotade ålen i sin färd mellan Vättern och Östersjön och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Göta kanal 2.0 bör inkludera i sitt uppdrag att utveckla ekoturismen och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:1623 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett förändrat avkastningskrav för SJ AB senast till bolagsstämman 2021 och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:1842 av Birger Lahti m.fl. (V):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i de fall viktiga samhällsintressen står i konflikt med de statliga bolagens vinstkrav ska målsättningen i ägarstrategin ses över, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att statliga bolag bör verka för en ökad förädling i syfte att skapa arbetstillfällen och öka exportvärdet och tillkännager detta för regeringen.

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att samhällsägda företag bör uppträda neutralt och därför inte ska vara medlemmar i intresseorganisationen Svenskt Näringsliv eller liknande intresseorganisationer och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de statligt ägda bolagen senast vid årsskiftet 2020/21 ska återkomma med en kartläggning av könsfördelningen på alla nivåer i respektive bolag och utifrån denna komma med förslag på åtgärder för en mer jämställd verksamhet och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Vattenfall bör ges i uppdrag att utreda investeringskostnaderna för att återföra ett ekologiskt hållbart flöde av vatten till den torrlagda delen av Lilla Luleälven och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en ny portalparagraf bör föras in i Vattenfalls bolagsordning med den lydelse som anges i motionen och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att all statligt ägd skog bör samlas i ett bolag med hållbart brukande som främsta mål och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör omarbete ägardirektiven för de statliga bolag som ansvarar för naturresurser med en längre omloppstid i syfte att avkastningskraven ska följa en längre tidsperiod och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sveaskog ska upphöra med markförsäljningsprogrammet och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sveaskog bör öka sitt innehav av skog och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:1965 av Joar Forssell (L):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att sälja eller avveckla statliga bolag och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:2133 av Tomas Kronståhl och Anders Åkesson (S, C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av förvaltningen av Sveaskogs ekoparker med syftet att öka de ekonomiska mervärdena för Sverige och samtidigt främja den biologiska mångfalden i våra skogar och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:2306 av Ida Karkiainen m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över och analysera den geografiska representationen i statliga bolagsstyrelser och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:2375 av Ida Drougge (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sälja svenska statens innehav i SAS och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:2376 av Ida Drougge (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sälja Sveaskog och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:2667 av Louise Meijer m.fl. (M):

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa skogsbyteprogram så att skogsägare kan få sin skog ersatt från statliga Sveaskog, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2019/20:2677 av Lars Hjalmered m.fl. (M):

30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att på sikt sälja de statliga bolag som inte har särskilda samhällsuppdrag eller är strategiskt och säkerhetspolitiskt viktiga av andra skäl och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att statligt ägda bolag som verkar på konkurrensutsatta marknader ska ha ett ägarperspektiv som möjliggör rättvisa villkor gentemot andra aktörer och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten i sin roll som ägare ska verka för att statliga bolag ska vara ett föredöme vad gäller social och miljömässig hållbarhet och tillhandahålla hållbarhetsredovisning enligt GRI (Global Reporting Initiative) och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:2712 av Lars Püss och Ulrika Jörgensen (båda M):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten som aktiv och ansvarsfull ägare bör se över de statligt ägda bolagen och deras vd:ars roll med syftet att de inte ska ägna sig åt politisk opinionsbildning och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:2760 av Magnus Oscarsson m.fl. (KD):

62. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Sveaskog i uppdrag att sälja 30 000 ha skogsmark per år till privata

markägare som avser att bedriva kommersiellt skogsbruk på marken, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2019/20:2853 av Jonas Eriksson m.fl. (MP):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ersättning för naturresurser och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:3047 av Lotta Finstorp m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten ska dela Svenska Spel i två strikt skilda bolag där de konkurrensutsatta spelformerna koncentreras i ett av bolagen och de monopolistiska spelformerna i ett annat, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten ska sälja den del av Svenska Spel som verkar på en konkurrensutsatt marknad och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:3141 av Markus Wiechel och Mikael Strandman (båda SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avyttra statens aktier i flygbolaget SAS och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avyttra statens aktier i Orio AB och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett minskat statligt ägande i Telia Sonera och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en successiv försäljning av statens aktier i Bilprovningen och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:3251 av Emil Källström m.fl. (C):

24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur det regionala ansvaret hos statliga bolag kan tydliggöras och stärkas och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Tabell över företag med statligt ägande

Företag med statligt ägande

<i>Företag per ansvarigt departement</i>	<i>Statens ägarandel (%)</i>	<i>Samhällsuppdrag</i>
Näringsdepartementet		
Akademiska hus	100	
Almi Företagspartner	100	JA
Apoteket	100	
Arlandabanan Infrastructure	100	
Eurofima	2	
Green Cargo	100	
Göta kanalbolag	100	JA
Infranord	100	
Jernhusen	100	
Lernia	100	
LKAB	100	
Metria	100	
Orio	100	
Postnord	60,7	
Rise	100	JA
Samhall	100	JA
Saminvest	100	JA
SAS	14,8	
SBAB	100	
SJ	100	
SOS Alarm Sverige	50	JA
Specialfastigheter Sverige	100	
Statens Bostadsomvandling	100	JA
Sveaskog	100	JA
Svensk Bilprovning	100	
Svensk Exportkredit	100	JA
Svenska Spel	100	JA
Svenska skeppshypotekskassan	100	
Svedab	100	JA
Swedavia	100	JA
Swedfund International	100	JA
Swedesurvey (under avveckling)	100	
Svenska rymdaktiebolaget	100	JA
Svevia	100	
Telia Company	37,3	
Teracom Group	100	JA
Vasallen	100	
Vattenfall	100	
Visit Sweden	50	JA

<i>Företag per ansvarigt departement</i>	<i>Statens ägarandel (%)</i>	<i>Samhällsuppdrag</i>
Kulturdepartementet		
Kungliga Dramatiska teatern	100	JA
Kungliga Operan	100	JA
Voksenåsen	100	JA
Socialdepartementet		
Apotek Produktion & Laboratorier	100	JA
Systembolaget	100	JA
Finansdepartementet		
Miljömärkning Sverige	100	JA
Utrikesdepartementet		
Sweden House	36	